

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЧЕРНІВЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЮРІЯ ФЕДЬКОВИЧА

Філологічний факультет
Кафедра української літератури

ПЕДАГОГІЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ МАЛОЇ ПРОЗИ ЄВГЕНІЇ
ЯРОШИНСЬКОЇ

Кваліфікаційна робота
Рівень вищої освіти – другий (магістерський)

Виконала: здобувачка II курсу 201 групи
другого (магістерського) рівня вищої освіти
освітньої програми «Українська мова та література»
спеціальності 014 «Середня освіта»

Дарій Анастасія Леонідівна

Керівник: канд. філол. наук, доц. Попович О.О.

Рецензенти: докт. філол. наук, **проф. Ковалець Л.М.**
Заступник директора з навчально-виховної роботи
Чернівецького ліцею №9 Чернівецької міської ради,
вчитель-методист української мови і літератури
Лаба О.В

До захисту допущено,
протокол засідання кафедри
№____ від _____ 2025 р.
Зав. кафедри _____ Валентин МАЛЬЦЕВ

Чернівці, 2025

АНОТАЦІЯ

Дарій Анастасія Леонідівна

ПЕДАГОГІЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ МАЛОЇ ПРОЗИ ЄВГЕНІЇ ЯРОШИНСЬКОЇ

Робота присвячена дослідженню творчості Євгенії Ярошинської та особливостям вивчення доробку письменниці в ЗЗСО. Розглянуто пов'язаний із Є. Ярошинською біографічний матеріал, указано на особливості життєво-творчого шляху письменниці, її педагогічної та просвітницької діяльності у зв'язках із художнім самовираженням. Здійснено поглиблений аналіз творів Є. Ярошинської для дітей (казок, оповідань, байок тощо) в аспекті тематики, ідейного змісту, художніх особливостей. Визначено методи та прийоми вивчення творів письменниці в ЗЗСО відповідно до вікових та індивідуальних особливостей учнів.

Ключові слова: творчість, мала проза, виховний зміст, жанрово-стильові особливості творів, проблематика, методи викладання, ЗЗСО.

ABSTRACT

Anastasia Darii

THE PEDAGOGICAL POTENTIAL OF YEVENIIA JAROSHYNKA'S SHORT PROSE

The master's thesis is devoted to the study of Yevheniia Yaroshynska's works and the peculiarities of studying the writer's works in in general secondary education institutions. The biographical material related to Yevheniia Yaroshynska is considered, the peculiarities of the writer's life and creative path, her pedagogical and educational activities in connection with artistic expression are pointed out. An in-depth analysis of Yevheniia Yaroshynska's works for children (fairy tales, short stories, fables, etc.) is carried out in terms of themes, ideological content, and artistic features. The methods and techniques of studying the writer's works in general secondary schools in accordance with the age and individual characteristics of students are determined.

Keywords: creativity, short fiction, educational content, genre and style features of works, issues, teaching methods, general secondary school.

Кваліфікаційна робота містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів наукових досліджень інших авторів мають посилання на відповідне джерело.

_____ Дарій А.Л.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	5
РОЗДІЛ 1. ФОРМУВАННЯ ЄВГЕНІЇ ЯРОШИНСЬКОЇ ЯК УКРАЇНСЬКОЇ ПИСЬМЕННИЦІ.....	9
1.1. Життєвий шлях і педагогічна діяльність Євгенії Ярошинської.....	9
1.2. Роль видатних сучасників у становленні творчої індивідуальності письменниці.....	13
1.3. Громадська та феміністична діяльність буковинки.....	20
Висновки до 1-го розділу.....	26
РОЗДІЛ 2. ТВОРЧІСТЬ ПИСЬМЕННИЦІ У СВІТІ ЛІТЕРАТУРОЗНАВЧИХ ДОСЛІДЖЕНЬ.....	27
2.1. Творчість письменниці в оцінці критиків австрійського періоду.....	27
2.2. Євгенія Ярошинська очима літературознавців ХХ століття.....	29
2.3. Оцінка критиків творчості Євгенії Ярошинської в рецензії літературної практики початку ХХІ століття.....	38
Висновки до другого розділу.....	43
РОЗДІЛ 3. МОРАЛЬНО-ДИДАКТИЧНИЙ ЗМІСТ МАЛИХ ПРОЗОВИХ ФОРМ ЄВГЕНІЇ ЯРОШИНСЬКОЇ.....	45
3.1. Майстерність Євгенії Ярошинської як дитячої письменниці.....	45
3.2. Жанрова різноманітність творів малих форм Євгенії Ярошинської.....	52
Висновки до третього розділу.....	63
РОЗДІЛ 4. МЕТОДИЧНІ ПОРАДИ ЩОДО ВИВЧЕННЯ МАЛОЇ ПРОЗИ ЄВГЕНІЇ ЯРОШИНСЬКОЇ В ЗЗСО.....	65
4.1. Вивчення прози Євгенії Ярошинської в ЗЗСО.....	65
4.2. План–конспект уроку з літератури рідного краю для 5 класу Нової Української Школи «Буковинська письменниця Євгенія Ярошинська. Проблема взаємовідносин людини і природи (за казкою «Цвіти»)».....	70
Висновки до четвертого розділу.....	76
ВИСНОВКИ.....	79
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	84

ВСТУП

Сучасна українська літературна культура невід'ємно пов'язана із творчістю визначних постатей, серед яких особливе місце займає Євгенія Ярошинська – перша жінка–письменниця на Буковині.

Є. Ярошинська належить до письменників, що відіграли помітну роль у розвитку української літератури на Буковині в останні десятиліття XIX – на початку XX століття. Початок літературної творчості датується 1886 роком, коли в газеті «Буковина» [1] був надрукований перший її твір українською мовою – «Уроєна слабість».

Творча праця Є. Ярошинської не була предметом спеціального наукового дослідження. Її творчість вельми різноманітна: фольклористка, перекладачка, письменниця, етнографка, освітянка, громадська діячка. Незламний характер, величезна працелюбність і талант дозволили письменниці створити майже сотню художніх творів різних жанрів: новели, оповідання, повісті, нариси, байки, дитячі казки. Водночас вона активно займалася перекладацькою діяльністю, відкриваючи українському читачеві шедеври світової класики, а також залишила значний доробок у сфері збирання та популяризації фольклору. Як педагог і громадська діячка, Є. Ярошинська зробила вагомий внесок у розвиток освіти, засіваючи на ниві просвітництва ідеї гуманізму, любові до знань та духовних цінностей.

Епістолярний спадок Є. Ярошинської нараховує десятки листів до Ю. Федьковича, О. Поповича, М. Павлика, О. Кобилянської, Н. Кобринської, К. Малицької, О. Маковея, С. Яричевського та багатьох інших діячів української культури.

Художні твори, пристрасні публіцистичні статті письменниці не були видані повним науковим зібранням. Розпочата Є. Ярошинською робота над виданням двотомника своїх художніх та інших праць обірвалася передчасною смертю. Її твори зібрані і відредаговані Сильвестром Яричевським, так і не вийшли друком.

Після смерті Є. Ярошинської Михайло Павлик збирав матеріали про письменницю – листи, спогади близьких і знайомих, щоб написати монографію про її життя і творчість, яку планував видати одночасно з її творами. Однак і М. Павлику не вдалося здійснити цього задуму.

Попри численні заслуги перед українською культурою, життя і творчість письменниці досі залишаються недостатньо дослідженими. Творчість Є. Ярошинської, що є досить своєрідним історико-літературним явищем, особливо в наш час, потребує ґрунтовного наукового вивчення, її спадщина різноманітна як в тематичному так і в жанровому аспектах. Ці матеріали мають неабияку цінність для глибшого розуміння літературного процесу Буковини кінця ХІХ–початку ХХ ст. Актуальність творчості Є. Ярошинської зумовлена тим, що її твори порушують теми, важливі й у наш час: пошук духовності, збереження національної ідентичності, виховання молодого покоління на засадах патріотизму.

Тривалий час постать письменниці була призабutoю. Життєвий і творчий шлях Є. Ярошинської досліджували А. Коржупова [50–52], Ф. Погребенник [69–70], П. Стецько [79–83], Л. Ковалець [42–48] та інші дослідники. Вони переважно акцентували на біографії письменниці, оминаючи важливість з'ясування її місця в контексті літературного життя та участі в українському освітньо-педагогічному процесі.

Прикладом власного життя Є. Ярошинська пробуджувала в інших людей глибоке почуття патріотизму, самоповаги та шани до рідної школи, мови, почуття національної гідності.

Актуальність дослідження творчості Є. Ярошинської у сфері малої прози визначається її унікальним підходом до висвітлення актуальних питань. Низка проблем залишається мало висвітленою, потребує дослідження, зокрема, жанрово тематичне розмаїття прози Є. Ярошинської. Дослідження проблемно–тематичного змісту її творів має важливе значення для розширення наукового розуміння української літератури та їхнього вивчення в ЗЗСО.

Сьогодні, в такий важкий час для нашої країни, важливо звертатись до історичного минулого, і особливо важливо досліджувати творчі доробки письменників, які зробили великий внесок у розвиток літератури України, але були призабуті радянською ідеологічною системою. Доробок письменниці є невід'ємною частиною культурного надбання України, а сама письменниця – символом самовідданої праці на благо рідного народу. Вона належить до тих митців, чиє слово не втрачає сили з плином часу й потребує нового прочитання у сучасному літературному дискурсі.

Найкращі твори Є. Ярошинської збагатили українську дитячу літературу, а для вчителів вибудували модель виховання підростаючого покоління в дусі патріотизму, чесності, сміливості, наполегливості в досягненні мети, саме тому важливо з'ясувати проблему творчої самототожності письменниці.

Об'єкт дослідження – життя та творчість Є. Ярошинської.

Предмет дослідження – проблемно–тематичний зміст творів Є. Ярошинської та вивчення малої прози в ЗЗСО.

Мета дослідження полягає у здійсненні комплексного аналізу критичних матеріалів про життєвий і творчий шлях Є. Ярошинської; проблемно–тематичного змісту малої прози письменниці з метою виявлення та розкриття ключових тем, мотивів та проблем, що пронизують її творчість; науковому обґрунтуванню вивчення творчості письменниці в ЗЗСО на уроках літератури рідного краю.

Для реалізації поставленої мети необхідно розв'язати такі **завдання** :

- визначити чинники, які мали вплив на становлення світогляду письменниці;
- виявити та систематизувати критичні матеріали про життя і творчість Є. Ярошинської;
- проаналізувати основні твори Є. Ярошинської в жанрі малої прози, визначити характерні особливості стилю, мовно–образного апарату та жанрової варіативності;

- дослідити взаємодію творчості Є. Ярошинської з соціокультурними реаліями часу;
- виокремити та систематизувати основні теми, які висвітлені у малій прозі письменниці.
- запропонувати твори для вивчення Є. Ярошинської в ЗЗСО;
- розробити методичні рекомендації щодо вивчення творчості Є. Ярошинської в ЗЗСО.
- навести приклад уроку вивчення біографії письменниці в школі.

Методи дослідження: контекстуальний аналіз, порівняльний аналіз.

Наукова новизна – в роботі вперше детально розглянуто й проаналізовано малу прозу Є. Ярошинської та запропоновано методи її вивчення в ЗЗСО.

Практичне значення роботи полягає в тому, що результати дослідження можна використовувати для подальших наукових студій про письменницю, при вивченні курсу «Література Буковини другої половини ХІХ ст.», а також при вивченні літератури рідного краю в ЗЗСО.

Апробація результатів роботи. Матеріали кваліфікаційного дослідження частково апробовані на студентській науковій конференції Чернівецького національного університету ім. Ю.Федьковича в 2025 році.

Структура кваліфікаційної роботи. Робота складається зі вступу, чотирьох розділів (РОЗДІЛ I. Формування та становлення Євгенії Ярошинської як української письменниці, РОЗДІЛ II. Творчість письменниці у світі літературознавчих досліджень, РОЗДІЛ III. Морально–дидактичний зміст малих прозових форм Євгенії Ярошинської, РОЗДІЛ IV. Методичні поради щодо вивчення малої прози Євгенії Ярошинської в ЗЗСО), висновків та списку використаної літератури, який налічує 96 джерел. Загальний обсяг курсової роботи – 91 сторінки.

РОЗДІЛ 1. ФОРМУВАННЯ ТА СТАНОВЛЕННЯ ЄВГЕНІЇ ЯРОШИНСЬКОЇ ЯК УКРАЇНСЬКОЇ ПИСЬМЕННИЦІ

1.1. Життєвий шлях і педагогічна діяльність Євгенії Ярошинської

Євгенія Іванівна Ярошинська – перша жінка–письменниця на Буковині, вчителька, громадська діячка, особистість, життя та творчість якої ще досі повністю не досліджені. Різнобічна, плідна праця письменниці – чудовий приклад для нащадків. Її життєвий і творчий шлях засвідчує поєднання стійкої волі, працьовитості, впевненості в майбутньому.

Є. Ярошинська вірила, що виховання жінки означає виховання цілого народу. Вона прагнула полегшити життя жінок, зробити їх максимально незалежними – завдяки освіті, здобуттю професії. Письменниця вірила, що саме наполегливість і щире бажання дають справжній результат. Прикладом власного життя щоденно підтверджувала важливість цих переконань.

Життєвий шлях письменниці розпочався 18 жовтня 1868 року в селі Чунькові на Заставнівщині. Сім'я Є. Ярошинської вела просте життя сільської інтелігенції, тісно пов'язаної з народом. Батько, Іван Ярошинський, був учителем народної школи, про матір письменниці в біографічних нотатках жодної згадки немає. «Будучи дочкою сільського вчителя, я щодня маю нагоду спілкуватися з людьми та вивчати їхнє життя», – писала письменниця у листі до Михайла Павлика [19, с. 373].

Прадід Є. Ярошинської походив зі знатного роду, однак через політичні переконання, що суперечили державній політиці, у 1812 році був змушений залишити Наддніпрянську Україну та оселитися на Буковині. «Він був політичним преступником, вповідав, що походить з високої родини, але за політичні конспірації був засуджений на велику кару, від котрої спасся утечею за границю» [18, с.367] – пише вона в листі до І. Левицького про свою сім'ю.

Народження у сім'ї сільського вчителя, здавалося б, мало відкрити письменниці широкі можливості для інтелектуального розвитку. Однак, становище жінки в тогочасному суспільстві залишалося обмеженим

незалежно від соціального статусу. Є. Ярошинська не розраховувала на матеріальну підтримку з боку батьків. За патріархальними законами, які діяли на Буковині, чоловік вважався головою родини й мав забезпечувати її матеріально. Жінці ж відводилася роль у межах сімейного кола: вона мала бути доброю дружиною, турботливою матір'ю, вправною господинею. Життєвий приклад Є. Ярошинської, однак, засвідчив можливість іншої моделі жіночої поведінки – активної, самостійної та спрямованої на культурно–просвітницьку діяльність.

Писати почала Є. Ярошинська ще в юному віці. Саме від батька вона успадкувала щирю любов до освіти та поважне ставлення до книжки. Усвідомлення письменницею свого коріння, становлення її естетичних поглядів відбувалося в непростій ситуації. Наприкінці XIX – на початку XX століття Буковина, перебуваючи у складі Австро-Угорської імперії, зазнавала системного соціального та національного гніту. У таких умовах українська література практично не популяризувалася, а твори авторів з Наддніпрянщини не мали широкого розповсюдження. Це зумовлювало тенденцію, коли чимало письменників починали творити німецькою мовою для забезпечення друку та читацької аудиторії. Молоде покоління українських письменників, до яких належала і Є. Ярошинська, рішуче підтримало боротьбу за становлення національної самосвідомості українського народу.

Як було згадано вище, початкову освіту вона отримала у сім'ї, і в 1882 році закінчила шість класів німецької школи в Чернівцях. Незважаючи на те, що навчання велось німецькою мовою, у домашньому побуті дівчина завжди розмовляла українською. Лише завдяки властивим Є. Ярошинській з дитинства працьовитості, наполегливості та невтомному прагненню до знань, вона зуміла досягти значних результатів у самоосвіті. Свою жагу до інтелектуального розвитку письменниця реалізовувала самостійно: читала твори українських класиків (Т. Шевченко, Ю. Федькович, Є. Гребінка, Г. Квітка–Основ'яненко, І. Нечуй–Левицький, П. Мирний, І. Франко,

Н. Кобринська, О. Кобилянська), а також зарубіжних авторів – польських (А. Міцкевич, Ю. Словацький, М. Конопницька), німецьких (Ф. Шиллер, Ф. Клопшток), а також англійських і французьких класиків (Дж. Байрон, В. Шекспір, В. Гюго, Ж. Расін). Осмислення цих творів формувало її естетичні смаки та світогляд.

Вже у 14 років письменниця написала свої перші вірші та оповідання німецькою мовою, демонструючи неабиякі творчі здібності та прагнення до самовираження. Поезії залишились ненадрукованими, але три її німецькі оповідання з'явилися у печаті. «Eip Frauenherz» (Жіноче серце) було опубліковано у 1886 році у віденському журналі «Das interessante Blatt», а «Cousin Fritz» (Кузен Фріц) побачив світ у 1887 році в тому ж виданні та у 1890 році в чернівецькому виданні «Im Buchwald» з оповіданням під назвою «Eipe Kunstlerehe» (Подружжя митців) [41, с. 274].

Упродовж 1901–1904 років Є. Ярошинська опублікувала понад 40 дитячих творів та здійснила переклади з чеської літератури, які виходили у «Бібліотеці для молодіжі» та «Дзвінку», а згодом були об'єднані у збірки «Перша китичка для малих дівчат» (1901), «Друга китичка для малих дівчат» (1901) та «Повістки» (1902).

Творчий доробок авторки повісті «Перекинчики» не є великим за обсягом, проте вражає різноманіттям жанрів: три повісті, близько тридцяти оповідань, новел, нарисів і казок, декілька публіцистичних статей, фольклорно-етнографічні дослідження, записи народних пісень, переклади та епістолярій. Ранні твори авторки були орієнтовані на популярно-освітні видання та мали на меті формувати у читача соціальну свідомість через правдиве відображення побуту селян та інтелігенції.

Паралельно з літературною діяльністю письменниця працювала у сфері освіти: спершу в селі Брідок, де з 1892 року упродовж чотирьох років віддано навчала дітей. Її діяльність була спрямована на виховання моральних і духовних цінностей у молодого покоління. З 1896 року письменниця продовжила педагогічну та просвітницьку працю в селі Паранче, де не лише

викладала, а й активно долучалася до громадської роботи: організовувала й підтримувала діяльність читалень, знайомила селян із українською пресою, а також читала їм прозові та поетичні твори.

Є. Ярошинська всім серцем віддається вчительській праці, поєднуючи її з громадсько-культурною діяльністю. 15 травня 1897 року склала кваліфікаційний іспит на право викладати німецькою та українською мовами. Юна вчителька стала першою на Буковині, хто запровадив у школах виробниче навчання. Вона мала чіткі погляди щодо методики викладання і переконання в необхідності поєднання теоретичних знань із виробничою практикою. Короткочасне перебування у Німеччині (1899–1900), де Є. Ярошинська навчалася ткацької справи у Фройденталі за підтримки Краєвого фонду, стало для неї прикладом поєднання культурної самоосвіти та професійного розвитку, хоча спроби отримати посаду вчительки у Чернівцях після повернення залишилися безуспішними.

В свої двадцять років вона вже спромоглася завоювати повагу й визнання односельчан, чиїх дітей навчала грамоті, вишиванню й в'язанню: «Ходячих до школи 80 дівчат учу всего, що їм до практичного життя потрібно. У мене ніхто не сміє дармувати. Вже 7–літні дівчатка вишивають прекрасні взори. Старші вчать гачкувати та панчохи плести. Натурально, знає кожда читати, писати і рахувати. Спочатку, як я зачала дівчат учити, поглядали їх матері дуже скося на мене, але як мої учениці поприносили свої перші роботи додому, то вже жінки приходили самі до мене і просили, щоби я їх дітей вчила» [18, с. 371].

Найбільше своїх сил, знань Є. Ярошинська і як народна вчителька, і як письменниця віддавала дітям, що свідчить про її чітку орієнтацію на майбутнє України, адже усе, закладене в людину в дитинстві, дає свої результати у майбутньому. Освітянка велику роль відводила вихованню як в сім'ї, так і в школі. Як фахівець вона добре відчувала потреби часу і сучасної їй дитини, те, що освіта повинна адекватно реагувати на них, тому, маючи свіжі погляди на освіту, намагалася їх впроваджувати і викладала у своїх

доповідях – зокрема на вчительських конференціях у Кіцмані (1895 року) та у Чернівцях (15 липня 1904 року).

Одночасно з літературною, педагогічною, починається і громадська та фольклористична діяльність письменниці, вона стає активною учасницею жіночого руху на Буковині, продовжує працю на освітній ниві. Хоча ім'я Є. Ярошинської не було широко відомим на час написання її творів і не славиться великою популярністю сьогодні, проте саме їй судилося стати першою жінкою–письменницею Буковини.

1.2. Роль видатних сучасників у становленні творчої індивідуальності письменниці

Середовище, у якому формується початківець-письменник, відіграє надзвичайно важливу роль. Воно визначає напрямок становлення його індивідуальної творчої манери, коло тем і проблематики творів, а також впливає на світогляд митця загалом. Є. Ярошинська була знайома з багатьма визначними діячами того часу, до них горнулася, з ними жила одними думками. Ю. Федькович супроводжував письменницю в її перших літературних кроках, друкував її твори на сторінках газети «Буковина», майже одночасно з О. Кобилянською вона розпочинала письменницьку діяльність, на шляху громадської активності наставником письменниці став М. Павлик. Зацікавлення Є. Ярошинської народознавством не залишилося поза увагою: його розвиток і практичну реалізацію значною мірою підтримав чеський етнограф Ф. Ржегорж.

Для сільської вчительки з провінційного буковинського села, ще й жінки, якій суспільні обставини кінця XIX століття відводили досить обмежену роль, перші кроки в літературі були справжнім випробуванням. Не можна залишити поза увагою той факт, що входження Є. Ярошинської в літературу не було таким феєричним, як багатьох сучасників письменниці. Навпаки, авторка наткнулася на нерозуміння, необ'єктивне ставлення до своїх творів. Причиною цього стало реалістичне змалювання прихованих аспектів тодішньої інтелігенції, яке не прикрашало дійсності. З усіма цими

труднощами Є. Ярошинській допомогли боротися ті, хто помітив її письменницький талант та жагу до мистецтва.

Попри все, Є. Ярошинська прагне знань, прокладає свій шлях в житті. Потяг до самоосвіти, до вирішення власними силами життєвих проблем, свідчив про нові повіви у традиційному житті українців. Як зауважує Ф. Погребенник, Є. Ярошинська «не складає рук, не йде шляхом багатьох дівчат з інтелігентних родин, які шукали щастя лише в подружньому житті, нехтували всім, що не стосувалося їхнього благополуччя» [18, с. 5].

Ці відверті признання Є. Ярошинської проливають світло й на ті окремі обставини її життя, які згодом вплинули на формування естетичного смаку, світоглядних позицій письменниці, вибір нею життєвого шляху, звели воедино в її житті ідеї, що в суспільстві часом конфліктували між собою.

Втім, життя не лише випробовувало Є. Ярошинську, а й дарувало їй зустрічі, що мали вирішальне значення для творчої долі. Серед них особливе місце посідає знайомство з Ю. Федьковичем, якого вона називала своїм «ангелом–хранителем, котрий остерігав і на праву дорогу, котра провадить до честі і слави, направляв» [72, с. 85].

На початковому етапі її творчої діяльності він не лише підтримував молоду авторку, а й активно сприяв публікації її творів у газеті «Буковина», а також надавав поради щодо тематичного спрямування та літературної позиції. Особливе значення мав вплив Ю. Федьковича на формування літературних та громадських поглядів письменниці: знайомство з його творчістю справило глибоке враження на вісімнадцятирічну Є. Ярошинську. Письменник закликав її уважно вивчати життя простого люду, збирати та популяризувати народну творчість, а головне – писати для свого народу. Саме ці настанови стали поштовхом для звернення Є. Ярошинської до доробку І. Котляревського, Є. Гребінки, І. Нечуя-Левицького та І. Франка, а поезія Т. Шевченка постала для неї взірцем служіння національним інтересам.

З початком виходу в Чернівцях газети «Буковина», письменниця відчула пробудження національної самосвідомості. Саме тоді вона прийняла свідоме рішення працювати для свого народу та відмовитися від написання творів німецькою мовою. Газета «Буковина» стала своєрідним трампліном для її творчості: вже у 1886 році тут було надруковане оповідання «Уросна слабість» [1]. Відтоді прізвище Є. Ярошинської регулярно з'являлося на сторінках часопису. Саме у цьому виданні вперше були опубліковані 14 її творів.

Значним стимулом до активної й багатогранної праці стала для Є. Ярошинської поезія Ю. Федьковича: «Його поезії, повні ніжної краси, читала—м по кілька раз, навіть вчила—ся їх напам'ять» [18, с. 371], — писала вона у листі до І. Левицького, підкреслюючи значущість впливу його творчості на власний літературний розвиток.

Отже, Ю. Федькович відіграв ключову роль у становленні Є. Ярошинської як української письменниці, адже розгледів у ній непересічний талант, силу волі та прагнення працювати на користь рідного народу, водночас пробуджуючи в ньому віру у краще майбутнє.

Особливої уваги заслуговують взаємини Є. Ярошинської з О. Кобилянською. Якщо Ю. Федькович поставав для молодой письменниці високим авторитетом та ідеалом митця, то стосунки з О. Кобилянською мали інший характер — вони були простими, щирими та дружніми.

Є. Ярошинська тривалий час працювала у віддалених від культурного центру селах. Саме завдяки дружбі з О. Кобилянською вона дізнавалася про культурні події Чернівців: появу нових часописів, публікації творів як молодих, так і відомих авторів, а також про поширення новітніх ідей та суспільних рухів. Такі новини мали для молодой вчительки вагоме значення, адже через постійну зайнятість у сільській школі вона рідко мала змогу відвідувати місто. Їхнє листування з «Гірською орлицею» тривало багато років і вирізнялося глибиною та емоційною насиченістю. Є. Ярошинська із нетерпінням чекала на листи від подруги, адже вони розвіювали самотність і

створювали ілюзію живого спілкування: «Діставши лист від Вас, мені буде здаватись, що я сиджу у Вашім покою на вигіднім фотелі і слухаю, як Ви мені щось вповідаєте...» [18, с. 395].

Сама О. Кобилянська відзначала, що Є. Ярошинська була особистістю рішучою, відвертою, щирою та енергійною, яка вміла відчувати значно тонше, ніж могла висловити на папері. О. Кобилянська бачила в подрузі щиру енергійну людину, талановиту письменницю, чуйного радника та, безперечно, справедливого критика.

Це й не дивно, що Є. Ярошинська відчувала гостру потребу в цьому спілкуванні, бо кому ж, як не О. Кобилянській, вона могла довірити свої найсокровенніші помисли. Саме в одному з листів до неї наша авторка висловила думку, яка стала девізом усього її життя: «Нема ліпшої потішительки в журі, як праця, при ній забувається на бурі, які душею метають, на біль, що серце стискає, а хочеться все вперед, вперед йти. Отже, хай жиє праця!» [19, с. 397].

З листування дізнаємося, що Є. Ярошинська була бажаним гостем у родині Кобилянських, знайома з усіма рідними О. Кобилянської й підтримувала з ними теплі стосунки, у кожному листі до подруги запитувала про їх здоров'я й передавала уклін. В листі від 12 грудня 1900 року, белетристка пише: «Будьте так ласкаві й передайте сорочку Вашій братовій, а фотографії нашому милому бахорові й поздоровте їх обох від мене...» [18, с. 397]. Авторка неодноразово зізнавалася, що в цій родині почувається, мов у своїй, і дуже їй шкода, що не так часто вдається побувати в оселі Кобилянських, поспілкуватися на важливі теми, погостювати в затишній атмосфері.

Підводячи підсумок щодо взаємин Є. Ярошинської та О. Кобилянської, наголосимо на рядках із листа: «Дорога панно, Ольго! Мушу вам подякувати за Вашу щирість, з якою Ви до мене відноситеся, і а участь, яку Ви моїй судьбі оказуєте, се мені дуже, дуже приємно...» [18, с. 392].

Таким чином, дружні взаємини з О. Кобилянською відіграли важливу роль у житті та творчості Є. Ярошинської, забезпечуючи їй духовну підтримку, зв'язок із культурним життям краю та стимул до активної літературної і просвітницької діяльності.

Довгі роки Є. Ярошинська підтримувала листування з Костянтиною Малицькою, а в 1904 році навіть гостювала у неї в Лужанах. К. Малицька залишила яскравий портрет письменниці: «Огрядна, середнього росту жінка, з чорним кучерявим, коротко остриженим волосем, блідим обличчям, з котрого світили малі, темні, трохи прижмурені очі» [30, с. 167]. Разом вони розробляли план створення на Буковині «Товариства руских [українських] учительок», але передчасна смерть Є. Ярошинської завадила втіленню цієї ідеї.

К. Малицька була редактором дитячого журналу «Дзвінок» та постійно отримувала щирі підтримку зі сторони Є. Ярошинської: «Мушу признати, що «Дзвінок» тепер дуже гарно виглядає, з того я дуже тішуся, а іменно тому, що се під редакцією жінки...Стійте, Пані, кріпко на своїй позиції і докажіть, що щирою працею і доброю волею можна побороти все» [18,с.401].

Важливим завданням є дослідження творчих взаємин Є. Ярошинської та І. Франка, непересічної постаті на її письменницькому шляху. Вони були пов'язані різними творчими формами співпраці: Є. Ярошинська друкувалася у виданнях «Батьківщина» та «Народ», які редагував Каменяр, брала участь у літературних конкурсах, до журі яких він часто входив. Така багатогранність контактів дозволяє аналізувати їхні взаємини під різними кутами зору та характеризувати окремі сфери спільної діяльності.

Найактивніше їхнє листування припадає на 1902 рік, коли Є. Ярошинська працювала вчителькою у буковинських селах і водночас інтенсивно писала. У своїх листах вона надсилала як власні твори, так і переклади, просячи редакцію надрукувати їх, якщо вони варті уваги, та висловити щирі відгуки.

Аналізуючи листи Є. Ярошинської до редакції та до старшого наставника, стає зрозумілим, що І. Франко щиро відгукувався на них, завжди відписував молодій авторці, давав цінні поради та настанови. Його схвалення надихнуло Є. Ярошинську на нові проєкти, зокрема на створення більшого за обсягом твору, який також був прийнятий редакцією.

При аналізі листування звертаємо увагу і на той момент, що І. Франко, помітивши беззаперечний талант Є. Ярошинської, її наполегливість та працелюбність, бажання бути вірною донькою свого народу, просив її звертатися до нього, коли їй знадобиться порада чи допомога. Письменник розумів, як нелегко розвивати свій дар, втілювати свої ідеї та прагнення молодій вчительці з периферії. Своїми теплими відгуками та безкорисливою допомогою він вселяв у неї віру в цінність письменницького хисту, нерозривний зв'язок письменника з народом та в необхідність жити й творити для його блага.

Важливою постаттю в житті та творчості Є. Ярошинської був М. Павлик. Письменник був одним із перших, хто розгледів у доньці сільського вчителя прагнення до творчості, пошуку істини й високих ідеалів, її піднесення над буденністю та рішучість долати труднощі, вселяючи віру у власні сили. Він не лише помітив ці якості, а й підтримав письменницю на її нелегкому шляху, переконуючи, що вона рухається у правильному напрямі. Творчий зв'язок між ними був настільки тісним, що після смерті Є. Ярошинської, М. Павлик відчув втрату близької людини й одностудця. Усвідомлюючи необхідність збереження її імені в національній пам'яті, він взявся за публікацію їхнього листування, а також кореспонденції авторки «Перекинчиків» з іншими українськими письменниками. Додаткову інформацію про ці наміри знаходимо у статті Л. Ковалець «Власним трудом і силою волі...» [42, с. 63], де зазначається, що вже у 1906 році листування, зібране й упорядковане М. Павликом, було готове до друку, однак так і не побачило світ. Крім того, дослідниця підтверджує припущення А. Коржупової про те, що М. Павлик працював над монографічним

дослідженням про Є. Ярошинську та навіть замовляв у різних авторів спогади про неї. Такий крок, свідчить про високу оцінку М. Павликом постаті Є. Ярошинської та його прагнення закарбувати її ім'я в історії української літератури.

Не можемо залишити поза увагою і ставлення самої Є. Ярошинської до М. Павлика, її щирого радника й наставника. Вкотре звертаємося до епістолярію письменниці. Як уже згадувалося, листування з М. Павликом тривало понад десятиліття, а тому зберегло в собі не одну цікаву деталь із творчого життя авторки.

Не одне своє письмо Є. Ярошинська починала описом злиденного життя народу, обтяженого виснажливою працею. Писала про це без фальші, щиро й сердечно, а ще зізнавалася: «Кілько раз мене мої подруги висміяли за мою демократію, як вони з мене кепкували, що я селян тримаю за людей, що я з ними розмовляю по-людськи, що восхищаюсь їх піснями і шаную їх обичаї. Но то мене не звело з дороги. Я все була і буду найбільшою приятелькою мого народу» [19, с. 373]. Писала відверто, бо знала, що в особі М. Павлика знайде розраду й розуміння, а ще просила його оцінити її доповіді, які вона готувала до виступу на жіночих зібраннях.

З великою цікавістю читала Є. Ярошинська кожну працю, яка виходила з-під пера її товариша, і захоплювалася його патріотизмом, про що завжди писала йому в листі: «Я подивляю тую відвагу, з якою Ви всім правду в очі кажете. Коби то межі нами було много таких людей, котрі без боязні правду говорять ... віра в Ваше справедливе переконання і бажанє додасть Вам відваги і сили до дальших трудів» [19, с. 382 – 383]

Варто згадати, що Є. Ярошинська поєднувала свою педагогічну й літературну діяльність з активною участю в громадсько-культурному русі. Вона була прихильницею та популяризаторкою ідей радикальної партії, яку очолювали І. Франко та М. Павлик, і співпрацювала як журналістка з радикальною пресою. У газеті «Батьківщина» Є. Ярошинська надрукувала серію нарисів «Образки з життя наших селянок», а також підготувала статтю

«Буковинський православний митрополит і його Апологія», котра через цензурні обмеження так і не з'явилася у друці. Вона розповсюджувала серед селян програмові матеріали радикальної партії, які надсилав М. Павлик. Коли він залишив редакцію «Батьківщини», письменниця теж припинила співпрацю з виданням.

Отже, можемо підсумувати, що роль відомого українського письменника, учасника радикального руху в Галичині, фольклориста, активного громадського діяча М. Павлика у становленні Є. Ярошинської як української письменниці й фольклористки значуща й вагома.

1.3. Громадська та феміністична діяльність буковинки

Є. Ярошинська і фольклор – це яскрава й водночас ще недостатньо досліджена сторінка її життєпису. Саме діяльність на фольклористичній ниві зблизила письменницю з багатьма відомими діячами культури, які мали значний досвід у цій сфері й щедро ділилися ним із молодістю, але надзвичайно наполегливою авторкою. Особливе місце серед них посідає Михайло Павлик, чиї відгуки та оцінка праці Є. Ярошинської істотно вплинули на її творчий розвиток і гармонійно доповнюють її літературний портрет.

Письменниця активно зацікавилася народною творчістю, систематично збирала народнопоетичні твори, вивчала звичаї та обряди. Результатом цієї роботи став етнографічний нарис «Весіле в наддністрянських околицях». Крім того, Є. Ярошинська перемальовувала зразки народного одягу, орнаменти килимів та інші елементи традиційної культури. Усвідомлюючи значення такого матеріалу, вона прагнула зібрати його якомога більше й забезпечити публікацію, аби зберегти для нащадків цінні надбання народної творчості.

Однак через різні обставини цю мету реалізувати не вдалося. Після смерті письменниці ніхто не продовжив її фольклористичну працю, внаслідок чого значний обсяг зібраних матеріалів залишився неопублікованим і дотепер зберігається в архівах. Слід наголосити, що за

фольклористичну працю Є. Ярошинська взялася ще у 14-річному віці. Згодом вона так характеризувала своє захоплення народною творчістю: «При сій нагоді відкрився мені весь скарб народної словесності, вся краса народної мови і поезії. Я пізнала, що сей наш народ, котрий другі народи називають некультурним, має великі інтелектуальні здібності, котрі нема кому розвивати, бо ледве хто єму сприяє» [17, с. 406].

Письменниця систематично й ретельно збирала та записувала фольклорні зразки. Уже в 1886 році вона надіслала свої записи до товариства «Руська бесіда» в Чернівцях, сподіваючись на публікацію збірника. Робота юної дослідниці була визнана найкращою серед поданих, відзначалася багатством матеріалу та жанровою різноманітністю. Проте, попри високу оцінку, жодної публікації здійснено не було.

Згодом Є. Ярошинська звернулася до Наукового товариства імені Шевченка з пропозицією видати збірник, що налічував уже 450 пісень, але відповіді не отримала.

У грудні 1888 року Російське географічне товариство відзначило її збірку срібною медаллю та премією у 500 карбованців. Проте через видавничі труднощі пісні не були надруковані. Лише 1972 року у видавництві «Музична Україна» вийшла книга «Народні пісні з-над Дністра у записах Євгенії Ярошинської», що містила 324 сторінки тексту [20]. Видання охоплювало загальні пісні, коломийки, весільні наспіви, колядки, щедрівки, колискові, обжинкові твори та пісні жартівливого характеру.

Не можна оминати увагою ще одну визначну постать слов'янського культурного світу, без якої важко уявити повну картину творчого становлення Є. Ярошинської. Йдеться про чеського фольклориста й етнографа Франтішека Ржегоржа. Їхнє знайомство переросло у тривале й насичене листування, а особиста зустріч, що відбулася у Празі 1891 року, стала важливим етапом у зміцненні дружби та фахових контактів.

Початком їхніх плідних творчих взаємин слід вважати 1889 рік, коли завдяки посередництву М. Павлика відбулося знайомство письменниці з

ученим. Основною метою діяльності Ф. Ржегоржа було духовне зближення українського та чеського народів, налагодження їхніх постійних культурних контактів. У цьому прагненні він знаходив однодумців в особах І. Франка, М. Павлика та Є. Ярошинської.

Зокрема, Ф. Ржегорж неодноразово звертався до Є. Ярошинської з проханням допомогти у збиранні етнографічних матеріалів на Буковині. Для письменниці, яка сприймала фольклор не лише як об'єкт наукового зацікавлення, а й як духовну втіху, така співпраця була особливо цінною. Вона з готовністю відповідала на його листи й сумлінно виконувала всі прохання, вбачаючи в цьому важливу справу.

Разом із тим важливо розглянути й ставлення Ф. Ржегоржа до різнобічної творчої діяльності Є. Ярошинської, його оцінку її як фольклористки та враження від багаторічної співпраці. Першим свідченням високої оцінки письменниці є прагнення вченого ознайомити своїх співвітчизників із її етнографічними здобутками. Найбільш промовистим кроком стала його ініціатива запросити Є. Ярошинську до Праги. Це відбулося 1891 року. Є. Ярошинська з радістю прийняла запрошення. Ця поїздка стала однією із цікавих сторінок її життєпису. Все побачене в Празі заохотило молоду письменницю та фольклористку до ще активнішої роботи. Вона збирала й надсилала Ф. Ржегоржу вже не тільки зразки народних вишивань, а й легенди, описи народних вірувань.

Після повернення на Буковину Є. Ярошинська у листі до М. Павлика так відгукувалася про свою поїздку за кордон: «...Не жалую, що–м там була, бо навчилася багато дечого полезного, увиділа–м много такого, о чім нашої рутенії і не сниться. Народ просвіщений, перейнятий любов'ю до свого питомого, приємність з кожним поговорити, такі здорові поняття і суди о життю вчуєш. Не раз краска встиду набігала мені на лице на спомин наших домашніх відносин, на тії превеликі уми–розуми, котрі в нас тримаються за авторитети і, яко такі хотять, щоб їм до ніг кланялись» [18, с. 390]. Окрім того, опублікувала статтю «Спомини з подорожі до Праги» в газеті

«Буковина» [19, с. 362]. У цій статті Є. Ярошинська намагалася якомога яскравіше змалювати для своїх читачів все, що побачила, чим була вражена, відгукувалася про чеський народ як про талановитий і працюватий, а також гостинний та привітний.

Отже, без перебільшення можна стверджувати, що внесок чеського фольклориста Ф. Ржегоржа у становлення Є. Ярошинської як письменниці та дослідниці етнографії був надзвичайно значним. Його схвальні відгуки про творчість буковинської авторки, висока оцінка її праці та тривала співпраця сприяли не лише особистому розвитку письменниці, а й духовному зближенню українського та чеського народів. Завдяки цим контактам посилювалися дружні взаємини між двома культурами, відбувався плідний обмін досвідом, що, у свою чергу, поглиблює розуміння місця та ролі Є. Ярошинської в літературному й культурному житті кінця XIX – початку XX століття.

Підтримка прийшла і з боку етнографа Г. Купчанка, який заохочував Є. Ярошинську до запису українських народних пісень безпосередньо з вуст селян. Ця робота захопила фольклористку настільки, що любов до фольклору залишилася з нею назавжди. За порадою етнографа вона, ще чотирнадцятирічною, почала записувати народні пісні з уст жителів наддністрянських сіл.

Фольклорні записи Є. Ярошинська вплітала й у власні літературні твори, зокрема в повісті «Понад Дністром» та «Перекинчики». Вона збирала й інші етнографічні матеріали: вишивки, писанки, орнаменти, зразки одягу, народні легенди та календарі свят.

У «Календарі» товариства «Просвіта» на 1892 рік з'явилася її розвідка «Весільні обичаї буковинсько–руського народу в наддністрянських околицях», яка й сьогодні залишається цінним джерелом з етнографії краю.

Звичайно, що суспільно–політичні, національно–культурні позиції Є. Ярошинської демонструє її громадсько–культурна діяльність. Знаючи силу слова, Є. Ярошинська присвячує жіночому питанню низку статей, що

публікувалися в кількох номерах «Батьківщини» за 1889 рік («Доля наших селянок коло Вікна на Буковині»), в журналі «Народ» («Як ведеться на шим селянкам на Буковині коло Вікна»). Активність у жіночій справі, вихід на більш широку читацьку аудиторію зі своїми думками сприяють зростанню авторитету письменниці, її діяльність зацікавила засновницю феміністичного руху в Галичині Н. Кобринську.

Знайомство Є. Ярошинської з Н. Кобринською дало змогу буковинській письменниці спробувати свої сили в організації жіночого руху на Буковині. На жіночих зборах в Стрию, які відбулися 1 вересня 1891 року, Є. Ярошинська взяла активну участь у обговоренні питань жіночої освіти та згуртування жінок в різних куточках Галичини і Буковини у спілки, які зможуть реально допомагати жіноцтву у їх домашніх справах. У підсумку Є. Ярошинську разом із Н. Кобринською було вибрано референтками, які повинні сприяти виконанню постанов зборів на Буковині і Галичині відповідно. Серед завдань, які отримали референтки, було завдання щорічно публікувати дві відозви до галицького і буковинського жіноцтва.

В 1893 – знову-таки з Н. Кобринською видали жіночий альманах «Наша доля». Його первинним завданням визнавалося здобуття жінками права на вищу освіту.

У лютому 1903 року здоров'я Є. Ярошинської погіршилося. Після конференції 19 липня 1904 року вона раптово занедужала, і лікарі наполягли на операції. Хірургічне втручання виявилось невдалим, і 21 жовтня 1904 року письменниця відійшла у вічність.

Українська громада вшанувала її пам'ять великим похороном, під час якого промови виголосили О. Маковей, С. Яричевський, К. Малицька та О. Попович. Хоч прожила вона недовго, до останнього дня свідомо присвячувала свої сили служінню народів.

Висновки до першого розділу

Євгенія Ярошинська увійшла в українську культурну спадщину як яскрава і багатогранна постать – обдарована письменниця, активна діячка

громадського руху, педагогиня, перекладачка, дослідниця етнографії та фольклору. На наш погляд, ключовими чинниками, що сформували її як творчу особистість, стали:

Сімейне середовище та виховання. Батько, Іван Ярошинський, працював учителем народної школи. Хоча він зміг забезпечити доньці лише початкову освіту, усе життя підтримував її, виховуючи в атмосфері любові та поваги до людей.

Ранні літературні спроби. Вірші та оповідання Є. Ярошинська почала створювати вже у чотирнадцятирічному віці. Через тодішні політичні обставини перші твори були написані німецькою мовою, однак глибока любов до рідного краю та свого народу згодом спонукала її перейти на українську мову.

Самоосвітня діяльність. Авторка збірки «Перекинчики» наполегливо працювала над власним інтелектуальним розвитком: вивчала історичні та художні твори німецьких класиків, захоплювалася народнопісенною творчістю, а також ознайомлювалася з доробком українських письменників.

Творче оточення. Велику роль у становленні письменниці відіграли знайомства та взаємини з видатними діячами свого часу – Ю.Федьковичем, С. Воробкевичем, О. Поповичем, О. Кобилянською, М. Павликом. Особливий вплив мав етнограф Г. Купчанко, який заохочував її фіксувати українські народні пісні.

Педагогічна діяльність. Викладання було для Є. Ярошинської справою серця. Вона активно відстоювала право дітей навчатися рідною мовою та боролася за можливість отримання освіти жінками. Її наполеглива праця сприяла вихованню нового покоління свідомих буковинців.

Фольклористична діяльність. Її захоплення фольклором стало одним із поштовхів до письменницької праці. Важливою була співпраця з чеським етнографом Ф. Ржегоржем, що дала змогу їй побувати у Празі. М. Павлик також відіграв значну роль у розвитку її фольклористичних студій, про що свідчить багаторічне листування, яке відображає творчі задуми обох.

Громадсько-культурна діяльність. Відомо, що діячка активно переймалася питанням жіночої емансипації. Її хвилює пасивність інтелігенток, їх небажання самостійності, відсутність у них правового захисту, що серед найближчого оточення фактично нема прихильниць нових поглядів на життя жінки.

РОЗДІЛ 2. ТВОРЧІСТЬ ПИСЬМЕННИЦІ У СВІТІ ЛІТЕРАТУРОЗНАВЧИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

2.1. Творчість письменниці в оцінці критиків австрійського періоду.

На сучасному етапі вивчення української літератури постать Є. Ярошинської та її творчий доробок залишаються недостатньо дослідженими. Досі відсутнє комплексне дослідження, у якому було б систематизовано й всебічно проаналізовано всі відомості про життєвий та творчий шлях письменниці.

Вдаючись до ширшого аналізу, звернемо увагу на відгуки критиків, починаючи з періоду входження Є. Ярошинської до українського літературного процесу. Її активна літературна діяльність розпочалася наприкінці XIX – на початку XX століття, і поява молодой письменниці в колі українських авторів викликала помітний інтерес.

Як вже було згадано, першим духовним наставником і справжнім провідником у літературі для Є. Ярошинської став Ю. Федькович. Саме за його сприяння надруковані перші праці письменниці на сторінках газети «Буковина», яку він очолював. Ю. Федькович першим дав високу оцінку літературним спробам молодой авторки. Прислухаючись до його порад, вона невтомно працювала над собою: багато читала, аналізувала та вдосконалювала письменницьку майстерність.

Критично ставився до письменницької техніки Є. Ярошинської О. Маковей. Як редактор «Буковини» (1895 – 1897), він першим знайомився з надісланими до друку творами Є. Ярошинської і першим висловлював свої оцінки, міркування про них. З листів письменниці відомо, що від проникливого ока літературознавця не приховалася «солодкавість», «сентиментальність» тем її творів, і він рекомендував їй «лікуватися» від цих «блудів» [18, 403].

До становлення Є. Ярошинської як письменниці долучився й відомий буковинський письменник громадський діяч та співробітник газети

«Буковина» – Омелян Попович. Саме він переконав Є. Ярошинську остаточно перейти на українську мову та сприяв публікації її творів у «Буковинському православному календарі». У власній статті «Євгенія Ярошинська» відомий сучасник наголошує на відмінностях світогляду письменниці від її ровесниць, високо оцінює бажання працювати для народу, позитивно відгукується про її творчість.

Згодом до творчого доробку Євгенії Ярошинської виявив інтерес і М. Павлик. Він високо оцінював її як літераторку, наголошуючи не лише на художньому таланті, а й на значному внеску в культурно-освітню та публіцистичну діяльність. М. Павлик виступав для неї не просто доброзичливим порадником, а й уважним критиком, чиї зауваження та пропозиції сприяли поступовому вдосконаленню її літературної майстерності. Від М. Павлика вона отримала низку вагомих порад, зокрема щодо вдосконалення стилю шляхом уважного читання творів українських класиків, а також стосовно вміння налагоджувати щирий контакт із народом.

І. Франко, один із найавторитетніших українських письменників і критиків свого часу, також звернув увагу на літературний хист юної буковинської авторки. Хоча він, подібно до інших сучасників, не приховував своїх зауважень і вказував Є. Ярошинській на певні творчі недоліки, водночас він підкреслював і сильні сторони її письма, об'єктивно оцінюючи кожну літературну спробу молодої письменниці.

Найперше, слід згадати статтю І. Франка «Галицько–українська література в 1888 році», в якій він представив Є. Ярошинську в одному ряду з відомими буковинськими діячами, відзначив її талант, працьовитість та бажання писати про злободенні проблеми народу: «Гарний талант початківця виявився на Буковині в особі панни Є. Ярошинської, яка своїми новелками, взятими з життя, підтримує виключно буковинські видання» [92, с.269]. Стаття І. Франка була аналізом кращих напрацювань письменників Західної України, тому й поява прізвища Є. Ярошинської

серед когорти талановитих майстрів слова стала гарним дебютом для письменниці початківця.

Критична оцінка творчості буковинської письменниці міститься і в статті І. Франка «Наше літературне життя у 1892 році» [93]. Каменяр аналізує твір Є. Ярошинської «Женячка на виплат», що був надрукований у «Зорі», вказує на творчі проступки авторки: «Не можна сказати, щоб і Є. Ярошинська не мала таланту, і то навіть гарного, котрому додає ще ціни її надзвичайна працюваність. А все таки ескіз її «Женячка на виплат» з погляду техніки літературної надто слабкий» [93, с. 18]. Такі зауваження позитивно впливали на удосконалення творчої манери Є. Ярошинської, завдяки вчасній та об'єктивній критиці вона позбулася примітивізму в своїх творах, глибше занурилася в потреби народних мас, старалася писати так, щоб це було доступно та життєво для них.

Д. Лукіянович написав декілька статей про Є. Ярошинську. У статті «Перекинчики» [57], літературознавець крім зауважень щодо способу змалювання образів і обставин, принципів й засад групування персонажів у повісті, її побудову, констатував, що у творі Є. Ярошинської вдало висвітлюється проблема національного самозречення та усвідомлення персонажами твору своєї національної приналежності.

У статті «Є. Ярошинська: літературна сильветка» думка Д. Лукіяновича змінюється, і він позитивно оцінює оповідання «Гість» та «Вечірні думки». Наголошує, що «лише талановитий і не позбавлений душевної щирості митець міг написати щось подібне» [57, с.208].

Таким чином, критичні оцінки літературознавців межі XIX і XX століття відіграли важливу роль у формуванні творчої індивідуальності Є. Ярошинської, сприяючи її професійному зростанню та утвердженню в українській літературі.

2.2. Євгенія Ярошинська очима літературних критиків XX століття

Після виходу статей Д. Лукіяновича 1904 р. майже ніде не згадувалось ні ім'я письменниці, ні її творчий доробок. І лише у 1929 р. з'явилася стаття

М. Фуртак під назвою «Є. Ярошинська» [94]. Цей матеріал став своєрідним сигналом до поступового відродження інтересу до її особистості та творчості. Вперше за довгий час авторка «Перекинчиків» вийшла з мороку забуття. М. Фуртак дала схвальну оцінку творчості Є. Ярошинської, особливо повісті «Перекинчики», яку «паплюжили» критики.

Наступним важливим етапом стала публікація листа Є. Ярошинської до І. Левицького, що побачила світ у другому номері журналу «Жовтень» у 1957 році [56]. Значення цього листа важко переоцінити, адже в ньому письменниця власноруч описала життєвий шлях, поділилася спогадами та подала повний перелік своїх творів. Саме з цього моменту постать «полум'яної квітки Буковини» знову почала привертати увагу літературознавців та культурних діячів, отримуючи дедалі більше визнання.

Серед тих, хто зробив значний внесок у вивченні спадщини Є. Ярошинської, особливе місце займає дослідниця А. Коржупова. Вона першою здійснила системний аналіз наявних на кінець 1950-х років матеріалів, присвячених письменниці, і стала однією з найактивніших популяризаторок її творчості. Результатом її кропіткої роботи стало видання у 1958 році збірки вибраних творів Є. Ярошинської обсягом у 427 сторінок [18]. Книга містила ґрунтовну передмову, насичену фактами та зауваженнями, а також розлогі примітки, що допомагали глибше зрозуміти історію створення окремих творів, їх тематику та проблематику. А. Коржупова у передмові до видання творів вдається до детального аналізу середовища, в якому відбувалося становлення Є. Ярошинської як письменниці, відзначає роль Ю. Федьковича у цьому процесі. З критичних матеріалів дослідниці стають відомими й політичні погляди Є. Ярошинської: вона була прихильницею культурно-просвітницького, а не революційного перевороту у суспільстві. Таке світосприйняття було єдиним, в чому вона не погоджувалася зі своїм ідейним натхненником Т. Шевченком, якого вважала для себе прикладом незламності, стійкості й безмежного творчого потенціалу.

У виданні було оприлюднено і листування письменниці з відомими діячами української культури та літератури, серед яких Ю. Федькович, І. Левицький, М. Павлик, О. Кобилянська, І. Франко, К. Малицька, С. Яричевський. Це листування стало цінним джерелом для дослідників, адже розкривало не лише творчі взаємини, а й інтелектуальне середовище, у якому формувалася та розвивалася письменниця.

А. Коржупова подає короткі критичні замітки до деяких творів Є. Ярошинської. Оповідання «Уроєна слабість», «Вірна любя», «Навернений скупець» називає не до кінця досконалими, відзначає перевагу оповідного елемента в цих та інших ранніх творах Є. Ярошинської, відсутність динаміки в розгортанні сюжету, розв'язки, які мають не життєвий характер та наявність штучних ситуацій. Вказує дослідниця і на мовну недосконалість згаданих творів: «На мовній тканині ранніх творів письменниці позначився вплив німецького синтаксису, що особливо помітно в будові складнопідрядних речень» [18, с. 24].

Оповідання «Проклятий млин», «Липа на межі», нариси «Адресатка померла», «В лісі» А. Коржупова оцінює значно вище, говорить про їх щирий гуманізм та демократичні настрої Є. Ярошинської.

Найбільше ж уваги дослідниця приділяє основному творові – повісті «Перекинчики», справедливо знаходить в ньому чимало спільного з повістю Леся Мартовича «Забобон», з творами «Людина» й «Царівна» Ольги Кобилянської. Загалом А. Коржупова дає позитивну оцінку «Перекинчикам», наголошує на близькості твору до народної творчості, схвалює мову персонажів, яка пересипана прислів'ями та приказками, використання авторкою в канві сюжету пісень, які допомагають розкривати внутрішній світ персонажів. Єдине, в чому дослідниця не погоджується з Є. Ярошинською, це відсутність позитивного плану в повісті, суцільні негативні настрої та гнітюче відчуття розпачу, яке присутнє на кожній сторінці.

Поряд із цим А. Коржупова здійснила детальний аналіз літературних доробків письменниці, адресованих дитячій аудиторії. Дослідниця наголошувала, що й нині ці твори не втратили своєї актуальності, адже продовжують впливати на формування моральних цінностей у дітей та залишають помітний емоційний слід у їхніх серцях. Підтримуємо дослідницю, коли вона схвалює їх доступність («Збитошниця», «Цвіти», «Орел і Лис» та ін.), гуманістичний настрій («Дощ», «Коралі», «Добре ім'я» та інші). Водночас авторка передмови не погоджується з нелогічністю у розв'язці класових конфліктів у оповіданні «Талька». «Кращі дитячі твори письменниці задовольняли потреби часу, збагатили дитячу літературу. Вони прищеплювали молодому поколінню любов до праці, виховували почуття обов'язку, будили симпатію і співчуття до знедолених», – відзначає А. Коржупова [18, с. 29].

Окрему увагу в передмові приділено вчительській та просвітницькій діяльності Є. Ярошинської, яка працювала не лише з дітьми, а й активно взаємодіяла з їхніми батьками, пропагуючи освіту та культуру. А. Коржупова також наголосила на важливості дружніх і творчих стосунків письменниці з Ю. Федьковичем, що значною мірою вплинуло на її літературне становлення.

Таким чином, у вступному слові до збірки творів 1958 року акцентується на винятковій багатогранності діяльності Є. Ярошинської: як літературної, так і педагогічної. Значна увага відведена аналізу її педагогічної роботи, ролі у просвітницькому русі та внеску в українську літературну традицію.

Не менш вагомою є й стаття А. Коржупової «З фольклористичної та етнографічної спадщини Є. Ярошинської» [50], де авторка детально розглядає історію створення та культурну цінність збірника «Пісні буковинсько-руського народу з-над Дністра». А. Коржупова підкреслює, що ця праця стала значущим внеском у збереження народної творчості Буковини, адже в ній зафіксовано унікальні зразки пісенного фольклору регіону.

Вагомий внесок у висвітлення життєвого і творчого шляху Є. Ярошинської належить П. Стецьку, який у своєму дослідженні [80] зібрав багато наявного на ті часи фактичного матеріалу, який характеризувався новизною. Його дослідна праця пролила світло на творчу особистість Є. Ярошинської.

П. Стецько у статті «З неопублікованих листів Є.Ярошинської та М.Павлика.» [80] вказує на ще один цікавий факт із творчих взаємин обох діячів. М. Павлик досить суворо розкритикував вірш Є. Ярошинської «Браттям-Русинам», який вона разом із оповіданнями, які друкувалися в «Буковині», відправила йому для оцінки: «Нехай вас це не зражує, коли Вам одверто скажу, що у Вашім стишку я не бачу поезії, а ні навіть поетичної форми» [80, с. 23]. Після такого небезпідставного зауваження Є. Ярошинська цілком присвятила себе написанню прозових творів, до яких тяжів її письменницький талант.

Особливу увагу звернемо на передмову Ф. Погребенника до видання «Творів» (1968) Є. Ярошинської [19]. Дослідник подає біографію, вказує на тяжкі умови тогочасного суспільства: «Під впливом творчості Федьковича та Воробкевича, в умовах пожвавлення громадського й культурного життя в краю, що виявилось, зокрема, в організації братерської єдності буковинців з усім українським народом, і виступила Ярошинська як українська письменниця» [19, с.7]. Цей вислів віддзеркалює не лише літературну, а й національно-патріотичну атмосферу доби, коли Буковина, перебуваючи в складі Австро-Угорської імперії, зберігала прагнення до духовної єдності з усією Україною.

Дослідник простежує творчу еволюцію Є. Ярошинської, детально аналізуючи її оповідання, новели та повісті. Ф. Погребенник зауважує, що письменниця за досить нетривале літературне життя встигла пройти шлях еволюції від оповідань про життя селян до картин побуту інтелігенції та духовенства. Така зміна тематичного фокусу свідчить про розширення її світогляду та заглиблення у психологічну й соціальну проблематику.

Крім передмови, Ф. Погребенник присвятив творчості Є. Ярошинської дві окремі публікації: «Євгенія Ярошинська» [69] та «Євгенія Ярошинська: до 100-річчя з дня народження» [70]. У першій проаналізовано процес входження Є. Ярошинської в літературу, наголошено на її публіцистичній діяльності як кореспондента журналу «Народ», який видавав І. Франко. Друга стаття подає узагальнений огляд життєвого і творчого шляху письменниці, зосереджуючись на детальному аналізі її повістей «Понад Дністром» та «Перекинчики». Ф. Погребенник наголошує на їхній високій художній майстерності, чіткій композиційній структурі та ідейній наснаженості, що поєднує гуманістичні мотиви з актуальними соціальними проблемами.

Важливі кроки в утвердженні творчості Є. Ярошинської в психологічній новелістичній школі зламу XIX–XX століття зробила І. Приходько. Дослідниця концентрує увагу на вмінні белетристики оперувати деталями, майстерно будувати діалог.

Заслуговує уваги праця І. Приходько «Творчі портрети українських письменників XX ст.» [74]. На сторінках цієї праці знаходимо детальний аналіз життєвого і творчого шляху авторки «Перекинчиків». Дослідниця подає відомості про всі сфери діяльності буковинської письменниці. Авторка детальніше зупинилась саме на творчій діяльності, і проаналізувала повісті «Понад Дністром», «Перекинчики», «Рожі а терне». Окрім цього, у праці присутній огляд творів письменниці для дітей та аналіз казки «Цвіти», оповідання «Два слова».

І. Приходько розширила погляд на жанрову своєрідність, розмаїтість творчості Є. Ярошинської, виокремивши в її доробкові крім оповідання ще й новелу, новелу-мініатюру, образок, казку, байку, повчальне оповідання, легенду. Дослідниця відзначила, що Є. Ярошинська тяжіє до осмислення морально етичних проблем, національного питання. Це спостереження важливе для нашого дослідження, оскільки ці проблеми і питання становлять вагомому частину світогляду буковинської письменниці. Загалом, І. Приходько

високо і позитивно оцінює внесок письменниці в українську літературну спадщину.

Оригінально трактує художній доробок Є. Ярошинської Л. Козинський, застосовуючи методи герменевтики та психоаналізу. Розглядаючи прозу письменниці як новаторське явище «в українській літературі на зламі двох століть як за змістом, так і за формою», він відзначає діалогічність, уривчастість, стислість, виразність, штриховість письма, притаманні стилю белетристики, також характерне для її творчого методу поєднання морально–етичної проблематики з філософсько–естетичним компонентом «світогляду письменниці, який живився знанням світової художньої практики, народної творчості» [27, с.15]. Л. Козинський наголошує на тому, що у художній системі Є. Ярошинської яскраво відбито її «детермінантно–індетермінантне» світобачення: все в світі знаходиться у причинно–наслідкових зв'язках, але при цьому багато залежить від людини, її дій, вибору. «Таке світобачення суттєво підсилює роль людини в буттєвому космосі, де дії кожної особистості не нівелюються в загальному русі соціуму, а здатні впливати на суспільні процеси, спрямовуючи їх у певне русло» [27, с.15]. Саме ця особливість світогляду дозволяє говорити про те, що Є. Ярошинській властивий і неоромантичний тип художнього мислення.

Привертає увагу публікація О. Бабишкіна «Зустріч із Ярошинською» [23]. Стаття приурочена сторіччю від дня народження письменниці. Ця праця одна із небагатьох, де наголос робиться на життєвому, а не на творчому шляхові письменниці. Відомий український літературознавець схвально відгукується про авторку «Перекинчиків», характеризує її як невтомну просвітницю, людину, яка вистояла перед асиміляторськими наступами румунізації та онімечення й віддала свій талант на благо рідної землі: «Стачило сили [їй] визволитися з цупких лап реакційного москвофільства, що глушило чудову народну мову несусвітнім язичієм...боляче й прикро було їй бачити, як ті, що звали себе інтелігентними,...визискували народ» [23, с.16]. Уся стаття присвячена

моральним якостям Є. Ярошинської, оцінці її як педагога–просвітителя та громадського діяча. Попри невеликий обсяг праці, вона є цінною й заслуговує на згадку в контексті нашої роботи, оскільки проливає світло на особистість письменниці, готує підґрунтя для аналізу її творчості. Позитивно відгукується О.Бабишкін і на видання «Творів» Є. Ярошинської Ф. Погребенником, називає їх цінною й необхідною справою для української літератури.

У контексті нашої роботи вважаємо за необхідне звернутись до аналізу матеріалів про Є. Ярошинську, опублікованих у підручниках «Історії української літератури» за 1969, 1978, 1986, 2002 та 2013 роки. Звернемо увагу на те, що вперше детальний опис життя і творчості письменниці з'явився у четвертому томі (книга 2) восьми томної «Історії української літератури» (1969) за редакцією О. Засенка. Саме тут знаходимо перші відомості про навчання письменниці, перші кроки до літератури. На сторінках цієї праці проаналізовано оповідання «Золоте серце», і характеристика повісті «Перекинчики». Однак, чимало інформації про життєвий і творчий шлях письменниці залишились поза увагою.

У літературознавчих працях постать Є. Ярошинської знаходить своє відображення переважно у вигляді згадок та окремих аналітичних коментарів, що засвідчує зацікавлення дослідників її творчою спадщиною. Так, у виданні «Історія української літератури» (1978) під редакцією Н. Жук, В. Лесина та С. Шаховського можна натрапити на стислі, але важливі відомості про письменницю. Її ім'я з'являється у розділі, присвяченому прозі кінця XIX – початку XX ст., де коротко розглянуто повість «Перекинчики» [38, ст. 173]. Крім того, вона згадується у контексті викладу біографії О. Кобилянської – зокрема, підкреслюється, що обидві письменниці у нових історичних та культурних умовах продовжили і розвинули справу, започатковану Ю. Федьковичем. Ще одна поява її імені простежується в розділі про О. Маковея, де наголошується на його підтримці молодих літераторів, серед яких була й Є. Ярошинська.

У «Історії української літератури другої половини XIX ст.» (1986) за редакцією В. Поважної та М. Гриця не виділено окремого розділу, присвяченого письменниці, проте вона все ж згадується в аналізі образу «нової людини» у літературі. Її творчість розглядається у загальному огляді західноукраїнської прози, а також у біографічній довідці про Н. Кобринську, де Є. Ярошинську названо «активною трудівницею на ниві культури Галичини» [39, ст. 206].

Видання «Історія української літератури XIX ст. (70–90-ті роки)» у двох книгах під редакцією О. Гнідан (2002) пропонує найбільш детальний і системний погляд на постать письменниці. Тут подано повний життєпис, висвітлено обставини її входження у літературу, здійснено аналіз найвідоміших творів, зокрема оповідань «Вірна Люба» і «Женячка на виплат», а також повісті «Понад Дністром» із наведенням коротких переказів і цитат. Повість «Перекинчики» у цьому виданні розглядається глибше, з урахуванням тематичних та стильових особливостей.

До аналізу також долучаємо хрестоматію «Письменники Буковини другої половини XIX – першої половини XX століття» [39, ст. 206], упорядниками якої стали Б. Мельничук та М. Юрійчук. Автор нарису О. Романенко подає стислий, але змістовний аналіз життя і творчості Є. Ярошинської, доповнений добіркою текстів: уривком із повісті «Перекинчики», нарисом «В лісі», казкою «Цвіти», оповіданнями «Найбільший скарб» і «Талька», а також байками «Орел і лис» та «Покарана гордість». Такий підхід дає змогу читачеві безпосередньо ознайомитися з мовою і художнім стилем письменниці.

У новітньому виданні «Історія української літератури кінця XIX – першої половини XX століття» (2013) авторства Ю. Коваліва в розділі «Пізній реалізм» подано коротку, але інформативну біографічну довідку, окреслено коло тем та проблем, порушених у творах Є. Ярошинської, а також наведено свідчення її сучасників про значення її літературної діяльності для культурного життя того часу. Ю. Ковалів не подає розлогої

біографії письменниці, акцентує лише на тому, де народилася та на творчому доробку. Далі в хронологічному порядку автор характеризує твори Є. Ярошинської, аналізує їх проблематику, наводить відгуки сучасників письменниці про її письменницьку діяльність.

Отже, аналіз підручників «Історії української літератури» за 1966, 1969, 1978, 1986, 2002 та 2013 роки свідчить про те, що довгий час ім'я Є. Ярошинської залишалося маловідомим, а значна частина творів – невиданими й непроаналізованими. Лише наприкінці 60–х років XX ст. у критичній літературі почали з'являтися короткі відомості про життєвий і творчий шлях письменниці. Цей факт вкотре доводить необхідність синтезування усього критичного матеріалу про життя та творчість Є. Ярошинської, видання повного зібрання її творів.

Усі ці публікації у своїй сукупності формують цілісне уявлення про місце Є. Ярошинської в українському літературному процесі, показуючи еволюцію наукових підходів до вивчення її спадщини – від поодиноких згадок до ґрунтовних аналітичних досліджень.

2.3. Оцінка критиків творчості Євгенії Ярошинської початку XXI століття

На початку XXI століття про діяльність Є. Ярошинської було опубліковано чимало статей, рецензій, віршів та інших матеріалів. Її творчість привертала увагу не лише літературознавців, а й широкої аудиторії, що сприяло активному висвітленню її робіт у різноманітних виданнях. Публікації, що стосуються творчості Є. Ярошинської, з'являються в різних формах друкованих матеріалів, таких як наукові збірники, літературні журнали, газети, а також у монографіях. Також у збірниках, присвячених українським письменникам, регулярно публікуються статті, що стосуються творчості Є. Ярошинської та її місця в контексті національної літератури. Сучасні критики часто підкреслюють важливість літературної спадщини

письменниці, її здатність відображати актуальні проблеми свого часу, а також оригінальність її стилю.

Особливої уваги заслуговує постать науковця Лідії Ковалець – української літературознавиці, педагогині, докторки філологічних наук (1988), професорки. Вона продовжила справу А. Коржупової та Ф. Погребенника, але переважно досліджує дитячу творчість Є. Ярошинської.

Одним із вагомих результатів її роботи стало упорядкування та оформлення видання «Найдорожчий скарб» (2007 р.), в якому вміщені вибрані оповідання, казки, байки та переклади Є. Ярошинської для дітей. Дослідниця підготувала передмову та примітки до книги, у яких надала цілісну характеристику творчості Є. Ярошинської, відзначаючи її високу художню вартість та невтрачену актуальність у сучасних умовах. Як підкреслює Л. Ковалець: «Твори ці [...] анітрохи не втратили життєдайної сили, унікальної здатності через слово, начебто прості сюжети й образи, позбавлену будь-яких прикрас форму, хвилювати та проголошувати ідеї, важливі в будь-яку епоху та для кожного покоління» [21, с. 5].

У вступній частині видання літературознавиця робить стислий, але змістовний огляд творчого шляху буковинської письменниці, особливо зупиняючись на її дитячих творах. Л. Ковалець відзначає надзвичайну доступність для сприйняття, виховну спрямованість та глибоку моральну наснаженість, що формує у маленьких читачів почуття доброти, справедливості та поваги до людських цінностей. Дослідниця звертає увагу й на стилістичну майстерність Є. Ярошинської, наголошуючи на простоті викладу, яка, за її словами, є свідченням справжнього літературного таланту: «І ще про одну характерну особливість творів Є. Ярошинської – їхню простоту. Вона вибудовується завдяки нескладній композиції, невеликій кількості дійових осіб, домінуванню розповідного стилю, а сюжет розгортається плавно, здебільшого за однією лінією. Навіть часте використання простих речень та добір особливої лексики підпорядковується

авторській концепції – зробити думку максимально дохідливою і зрозумілою».

За висловленням Л. Ковалець, твори для дітей Є. Ярошинської мають велике значення для майбутньої України. Оцінка дослідниці стосується не лише художніх якостей творів, але й їхнього виховного потенціалу: «Адже з дівчатками, – каже Л. Ковалець, – Ярошинська пов’язує майбутнє України. Її твори містять важливі морально–етичні істини, християнські постулати. Той, хто прочитає твори Ярошинської для дітей і перейметься тими дуже мудрими, анітрохи не застарілими життєвими історіями, той уже ніколи не забуде Тальку з однойменного оповідання авторки, ні Орису із «Найбільшого скарбу», ні Одарку з «Хліба насущного» і багатьох інших героїнь, які здатні промовляти через відстань і час, і не втрачати абсолютно своєї актуальності» [21,с.59]. Л. Ковалець стверджує, що героїні Ярошинської залишаються актуальними навіть через відстань і час, що свідчить про універсальний характер творів та цінність їхніх персонажів для будь-якої епохи.

У статті «Уроки Євгенії Ярошинської» [46] Л. Ковалець здійснила комплексний аналіз літературної, громадської та феміністичної діяльності буковинської письменниці, підкреслюючи її виняткову роль у зміні традиційних уявлень про жіночу працю та творчість: «[...] Ярошинська була першою в нашому краї жінкою, яка наважилася порушити віковічну традицію у ставленні до ролі жінки у суспільстві та літературній діяльності; громадська активність, поряд з учителюванням, стала справжнім змістом її життя» [46, с. 59].

Праця Л. Ковалець «Власним трудом і силою волі» [42] узагальнює інформацію про життєвий і творчий шлях Є.Ярошинської та містить цінні маловідомі матеріали, такі як : лист І. Ярошинського (батька письменниці) до М. Павлика, спогади К. Малицької та С. Яричевського про Є. Ярошинську. Лист І.Ярошинського був написаний на прохання М.Павлика. В ньому батько описує дитинство Є. Ярошинської, перші твори,

хворобу письменниці, невдалу операцію та останні 3 місяці і 10 днів життя після неї. Ці джерела дозволяють відтворити психологічний та творчий контекст становлення письменниці, а також глибше зрозуміти особливості її життєвого шляху.

У 2020 році побачило світ нове видання повісті «Перекинчики» [22]. Л. Ковалець упорядкувала, написала передмову та примітки, у яких розкрила історію створення повісті та висвітлила оцінки творчого доробку письменниці, зроблені раніше Д. Лукіяновичем, А. Коржуповою та Ф. Погребенником. На відміну від попередніх дослідників, Л. Ковалець проводить більш глибокий та системний аналіз, зокрема розглядає ранні твори Є. Ярошинської, серед яких оповідання «Брати» (1891), «Женячка на виплат» (1892), а також повість «Понад Дністром» (1895). Її коментарі та примітки дозволяють читачеві оцінити художню майстерність письменниці, її здатність поєднувати соціальну проблематику з морально–етичними засадами, а також простежити еволюцію стилю та тематики у творах різних періодів.

Л. Ковалець підкреслює, що твори Є. Ярошинської містять важливі морально-етичні істини, показуючи те, що авторка не лише розповідає цікаві історії, але й намагається вбудувати у них важливі життєві уроки, які можуть сформувати позитивні цінності у читачів. Висловлювання літературознавиці свідчать про високу оцінку творів Є. Ярошинської.

Звернемося до аналізу окремих статей, присвячених Є. Ярошинській. Особливу цінність становить оригінальна робота Л. Томчук «Листи Є. Ярошинської як засіб самохарактеристики письменниці» [87]. Дослідниця опирається на епістолярій письменниці як на важливе джерело дослідження внутрішнього світу авторки та першопричин написання більшості її творів. Л. Томчук демонструє, як творчі контакти Є. Ярошинської з її першим наставником Ю. Федьковичем впливали на становлення її письменницької манери, окреслює складнощі й здобутки жіночого руху, а також показує еволюцію творчого мислення авторки, що проявлялася в листах М. Павлика,

котрий, як уже згадувалося, давав цінні рекомендації щодо стилю та сюжетної побудови.

Наприкінці статті Л. Томчук підсумовує: «Епістолярій Є. Ярошинської є унікальним літературним документом. Як мало хто з українських письменників, молода буковинка зуміла виразити в листах багатогранний світ своєї душі. Ці листи цікаві з багатьох поглядів, і вони можуть оцінюватись у різних контекстах, оскільки є й інформаційно насиченими, і емоційними, і щирими, й засвідчують своєрідність особистості авторки. Системне вивчення епістолярної спадщини відкриває нові горизонти для осмислення природи таланту та особливостей образного мислення письменниці» [87, с. 253].

Ми поділяємо думку Л. Томчук про те, що епістолярій автора дає надзвичайно багато відомостей для ґрунтового, а не поверхневого аналізу життєвого і творчого шляху.

Таким чином, завдяки літературознавчим працям стає очевидним, що творчість та епістолярна спадщина Є. Ярошинської мають не лише історичну, а й значну наукову й культурну цінність, відкриваючи багатогранний портрет письменниці, яка поєднувала літературну майстерність із громадською та національною свідомістю.

Звернемо увагу на видання «Євгенія Ярошинська (1868–1904): анотований бібліографічний покажчик» (автори–укладачі В. Костик, Л. Костик, В. Бабич), яке вийшло друком у 2018 р. Покажчик містить передмову, авторства В. Костика і 8 розділів. Даний бібліографічний покажчик підготовлений до 150-ї річниці від дня народження Є. Ярошинської. Він не може претендувати на цілковиту повноту, але «..містить цінну інформацію про український культурний поступ за більше ніж столітній відрізок часу..» [54, с.5].

Отже, Є. Ярошинська не мала великої популярності за життя, і після смерті була забута на деякий час. Однак, у другій пол. XX ст. твори письменниці почали видавати, і разом з тим з'явилося зацікавлення до

постаті письменниці. Почали з'являтися публікації, присвячені життєдіяльності письменниці. Особливо поживала зацікавлення до імені Є. Ярошинської дослідниця Л. Ковалець на початку XXI століття. Не зважаючи на таку активність навколо імені Є. Ярошинської, її біографія все ще потребує детального вивчення, а деякі твори письменниці поки що залишаються в першодруках і потребують публікації. Таким чином, завдяки працям стає очевидним, що творчість та епістолярна спадщина Є. Ярошинської мають не лише історичну, а й значну наукову й культурну цінність, відкриваючи багатогранний портрет письменниці, яка поєднувала літературну майстерність із громадською та національною свідомістю

Висновки до другого розділу

Євгенія Ярошинська за життя не здобула великої популярності, і після смерті її ім'я певний час залишалося майже забутим. Лише в другій половині XX століття почали з'являтися перевидання творів письменниці, що сприяло відновленню інтересу до її особистості та літературної спадщини.

Протягом тривалого часу творчість Є. Ярошинської залишалася напівзабутою. Лише завдяки наполегливій діяльності літературознавців, таких як А. Коржупова, Ф. Погребенник, Л. Ковалець та інших, читачі отримали змогу ознайомитися з її спадщиною.

Важливим чинником формування Є. Ярошинської як письменниці був вплив відомих літераторів і культурних діячів – Ю. Федьковича, І. Франка, М. Павлика, О. Кобилянської, Ф. Ржегоржа. Їхні настанови та підтримка допомогли молодій авторці усвідомити своє літературне покликання, вдосконалити майстерність письма, визначитися з тематикою творів і виробити власну стилістичну манеру. Ці наставники, які формували її літературне середовище, згодом стали її найавторитетнішими критиками та радниками.

Поступово стали з'являтися публікації, присвячені життєвому та творчому шляху Є. Ярошинської, серед яких особливе місце відведено

Л. Ковалець, чия дослідницька робота на початку ХХІ століття значно пожвавила увагу до імені буковинської письменниці.

Отже, ім'я Є. Ярошинської не мало широкої популярності за життя й було на півстоліття забуте після її смерті. Однак, в другій пол. ХХ ст. разом з виходом видань творів письменниці повернулося й зацікавлення дослідженням її життєвого і творчого шляху. Почали з'являтися монографії літературознавців, присвячені діяльності письменниці, «Історія української літератури» з кожним виданням все повніше подавала інформацію про Є. Ярошинську. Попри активне відновлення інтересу до постаті письменниці, її біографія й досі потребує глибокого й детального дослідження. Окремі твори Є. Ярошинської досі залишаються лише в першодруках і чекають на сучасне видання, що дозволить повніше оцінити внесок письменниці у розвиток української літератури та культури Буковини.

РОЗДІЛ 3. МОРАЛЬНО-ДИДАКТИЧНИЙ ЗМІСТ МАЛИХ ПРОЗОВИХ ФОРМ ЄВГЕНІЇ ЯРОШИНСЬКОЇ

3.1. Майстерність Євгенії Ярошинської як дитячої письменниці

Особливої уваги заслуговує вплив Є. Ярошинської на формування дитячої літератури. Її казки, оповідання та невеликі повісті створювалися наприкінці XIX – на початку XX століття, однак залишаються актуальними й сьогодні. Вони й нині здатні прищеплювати юним читачам любов до природи, повагу до народних звичаїв і традицій, виховувати працелюбність і моральні чесноти. Це підтверджує, що спадщина письменниці має не лише історико–літературне, а й педагогічне та культурне значення для наступних поколінь.

Саме у жанрі «малої прози» розкрився талант Є. Ярошинської як письменниці. Оповідання Є. Ярошинської дали можливість реалізувати той багаж вражень і спостережень, які вона здобула за своє життя, а також зосередитися на важливих соціальних і психологічних проблемах, вираженні власних творчих ідей і поглядів.

Авторка намагалась досягти багатогранності та глибини у своїй творчості. Основна увага часто зосереджена на персонажах, відзначаючи їх внутрішні конфлікти та емоції. У своїх оповіданнях, казках та повістях вона відтворювала образи своїх учнів, їхні мрії та переживання. Неоспоримо, що ці літературні шедеври несуть у собі глибокий потенціал для морального та виховного впливу [30, с. 211].

Дитячі твори здобули популярність та визнання серед сучасників Є. Ярошинської, а їхню позитивну оцінку підтримують і сучасні літературознавці. Стиль Є. Ярошинської вирізнявся прагненням до багатоплановості та глибини. Її твори для дітей і молоді були не лише художніми історіями, а й важливими засобами виховання, адже формували у читачів уявлення про добро, справедливість, людяність. Не випадково сучасники називали її «полум'яною квіткою Буковини», адже її літературний доробок мав виразний моральний і суспільний підтекст [30, с. 211].

Жанрово дитяча література Є. Ярошинської репрезентована перекладами, оповіданнями, байками, казками, які вона створювала за народними мотивами. Примітно те, що авторка надає перевагу жанрам фантастичного змісту. Письменниця розуміла, що такі твори будуть мати найбільший вплив на почуття та уяву наймолодшого читача. Сюжети таких текстів відрізняються простотою і доступністю, у них реальні події гармонійно переплетені з фантастичними. Вигадані істоти в таких текстах виступають позитивними персонажами, допомагають маленьким героям проаналізувати їхні вчинки.

Дитячі оповідання Є. Ярошинської розповідають про тяжке життя юних представників простого народу («Найбільший скарб», «Розумна Настуня»). Письменниця з успіхом експериментує із жанром літературної казки («Королівство оводів», «Цвіти» та інші). Ці твори, прості та щирі, написані з глибоким розумінням дитячої психології, сприяють формуванню любові до праці, науки, природи та історії рідного краю у дітей. Структура цих текстів дуже проста, зрозуміла, а отже, відкрита сприйняттю маленького читача, на чому наголосили Л. Ковалець та В. Филипчук: «Моральна глибина, а ще дивовижна простота, що досягається нескладною композицією, невеликою кількістю дійових осіб, частішим уживанням простих розповідних речень, своєрідною лексикою, роблять оповідання Є. Ярошинської надзвичайно придатними для дитячого читання» [91, с.17].

«Перша китичка для малих дівчат» – дебютна збірка дитячих творів Є. Ярошинської. Видрукувана 1901 року у Львові в друкарні Наукового Товариства імені Шевченка як 91–е видання «Руського Педагогічного Товариства». Сюди увійшло чотири оповідання.

Розглянемо детальніше твори, які увійшли до першої збірки. Оповідання «Два слова», в якому розповідається про те, як калічить дитину неправильне виховання. Розпещена, зманіжена дівчинка погано вчилася. Батькам здавалось, що чим більше вони догоджатимуть донці–одиначці, чим більше виконуватимуть її примхи, тим краще буде вона вихована. Але наслідки були

протилежними. Донька вчилася все гірше. І лише тоді, коли за порадою вчительки батьки змінили умови життя дівчинки, вони переконалися, що трудове виховання принесло користь. Письменниця не може утриматися, щоб не зробити висновки. Устами вчительки вона каже: «Я вам казала, що лиш два слова: простота і скромність провадять до сповнення обов'язків» [21, с.12]. Простота і скромність – це основа життєвої позиції самої письменниці. Це те, що привчає до праці, небайдужості, не відволікає від мети, самовдосконалення.

Є. Ярошинська показала, що процес виховання нелегкий, і головне у ньому – перемога над собою. Головна героїня усвідомлює неправильність своєї поведінки та отримує перший серйозний життєвий досвід.

Позитивний приклад виховання в родині подано в оповіданні «Дощ», де батьки навчають свою маленьку доньку Олюньку поважати інтереси громади. Якщо в оповіданні «Два слова», головна героїня усвідомлює неправильність своєї поведінки після того, як її провчають вчителька і батьки, то в оповіданні «Дощ» головну героїню провчають обставини, які спонукають її до осмислення своєї поведінки, ставлення до людей і справжніх цінностей.

Для Є. Ярошинської важлива морально–дидактична настанова у творчості, особливо у творах, призначених простим людям. Інколи морально–дидактична настанова зумовлює своєрідність розв'язки. Є. Ярошинська показувала людей такими, якими вони є, а потім – якими мають бути. Морально–дидактична настанова у неї від віри у те, що сама доля, обставини хочуть провчити, навчити людей. Оповідання «Дощ» вчить, аби люди через власну вигоду не забували про інтереси, потреби інших людей, усіх тих, хто і що їх оточує.

У оповіданні «Збитошниця» головна героїня дванадцятилітня Галя, яка була непосидючою, пустувала, стрибала. І ось їй доручили в школі прочитати привітальний вірш на честь єпископа. Одного разу брат Галі Гриць почав з нею дражнитися, що обурило Галю. Бігши за ним, вона у святковій сукні

впала в рів. Саме цей випадок вбився в пам'ять, вона зрозуміла, якою потрібно бути, щоби батьки нею пишалися. Галька мала сильну волю і охоту працювати над собою, що дає великий результат. Є. Ярошинська зазначала, що «виховувати жінку – виховувати народ». Дівчина має бути вихованою, стриманою, максимально організованою, дисциплінованою і далекоглядною. Це риси, які були важливі для письменниці в жінці. Є. Ярошинська саме на жінку покладає багато сподівань.

Друга збірка представлена такими оповіданнями: «Хліб насущний», «Найбільший скарб», «Нагороджена милостиня», «Коралі» і «Талька». В оповіданні «Хліб насущний» письменниця засуджує вчинок розбещеної дочки багатого пана, яка не хоче їсти чорного хліба і кидає його у багно під ноги, що викликає обурення убогих дітей. Потім Одарка зрозуміла, що підло вчинила. «Вона вже ніколи ним не гордувала, бо знала, кільки потрібно праці, кільки труду до його зготування, та знала, як добре він голодним смакує – той хліб насущний!» [21, с.27]. У цьому оповіданні відбувається перехрещення свідомості та підсвідомості. «Діти у снах мандрують (шлях, мандрівка – один із найбільш поширених символів індивідуалізації) – з промінчиками, квітами, льодяним духом, – отримуючи знання про сутність того, що звично оточує їх, вчать бути нежорстокими, небайдужими, поважати працю інших людей, нести радість усім та усьому, що навколо» [21, с.31].

Одарка, побачивши уві сні, як тяжко добувається хліб, перестала його зневажати. Хліб в усі віки був важливим атрибутом, що супроводжував найважливіші події в житті людини. Що б людина не задумала, про що б не мріяла – усьому мірою хліб. У ньому – основа нашого благополуччя, він – запорука наших радостей і надій. Хліб – це честь, хліб – це рука допомоги, Хліб – сила і могутність, Хліб – це святість. У цьому випадку хліб постає як метафора. Є. Ярошинська намагається показати його велич. Скільки праці увібрала в себе звичайна хлібина, це слід усвідомлювати. Зрозуміло, Одарчин сон – не інакше, як надуманий прийом, покликаний здійснити метаморфозу.

Авторка взагалі любить застосовувати інтригуючі моменти, її герої почасти живуть на грані дійсності і казки, від чого й оповідання прибирають напівказкову подобу.

В оповіданнях «Найбільший скарб» та «Нагороджена милостиня» Ярошинська використовує фантастичні образи гномів, лісового царя, нового року та інших, враховуючи бурхливу фантазію дітей. Тварини, комахи, різні явища природи, рослини у неї мислять, відчують, говорять, навіть втручаються в розмови маленьких героїв, часом повчають їх.

«Коралі» і «Талька» – оповідання, у яких шляхетність дитячих вчинків змушує дорослих переосмислити себе і своє життя, тобто спонукає до особистого розвитку. Саме ці оповідання перейняті глибоким і щирим співчуттям до бідної дитини.

Є. Ярошинська глибоко вивчала життя селянських дітей, їх психологію, характер. Письменниця примушує замислитись, пізнати себе в тих персонажах. Вона показує, що у простих людей часто можна навчитися щирості, доброти, вмінню співчувати, мудрості.

Цікавою постає збірка «Повістки для молодіжи». У цю збірку увійшли такі оповідання: «Добре ім'я», «Нагороджена вірність», «Цвіти», «Володар звірят», «Неїдовиті», «Двір життя», «Мотилі», «На селі».

Велику увагу приділяла письменниця естетичному вихованню дітей. Вона прагнула прищепити їм любов до всього хорошого і неприйняття потворного. З цього погляду показовим є оповідання «Цвіти». Саме оповідання «Цвіти» є повчально–педагогічним. Тут показано прагматизм (хлопчик Йосиф «любив лиш пожиточні речі, а цвіти були у него без жодної вартості»), вияви немотивованої жорстокості аж до садизму («глушився з цвітів, зтинав їм голівки – бо нащо вони») долаються через прийом сну. Королева квітів показала хлопчику уві сні, як можуть квіти давати людям надію, радість, супроводжувати у щасливі і сумні хвилини. Актуальні і сьогодні думки, коли говорити про ставлення до живої природи.

В оповіданні «Грушки» Є. Ярошинська устами батька, змушує Володка переосмислити свій вчинок: «Не кради! Хоть ніхто не бачить тебе, хоть тобі вибачили би се, але Бог видить твоє поступування і зажадає колись рахунку від тебе» [21, с.114]. У цьому оповіданні Ярошинська наголошує на тому, що процес виховання нелегкий і головне в ньому – перемога над собою.

Є. Ярошинська саме з дитячим світом пов'язувала свої надії на моральне, духовне вдосконалення суспільства. Перед нами постає проблема виховання, егоїзму. Письменниця намагається показати, які діти різні, хоча однієї крові. Закликає до розуміння, що рідних людей потрібно любити, дарувати радість, світло тоді, коли вони цього потребують.

Збірка «Повістки» несе багато повчального. Є. Ярошинська намагається показати, яким шляхом потрібно долати перешкоди, що постають на власному шляху. Це ми чітко спостерігаємо в оповіданні «Перед Новим роком». Завжди потрібно замислюватися над своїми вчинками. На жаль, люди роблять більше поганого, ніж хорошого. Люди бувають різні, тому і поводяться по-різному, і вчинки в них різні. У цьому оповіданні головним персонажем є дівчинка Катруся. До неї в гості завітав Старий Рік. Катруся помітила, що він приніс з собою «клунки», коли вона поцікавилась, що у більшому клунку, то Старий Рік відповів, що в ньому те що вона зробила злого цього року. Катруся занепокоїлась і зразу ж поцікавилася, де клунок з хорошими вчинками, тоді Старий Рік показав на дуже маленький клунок. Хоча Катруся – ще зовсім дитина, та розуміє, що поводитися дуже погано. Вона прагнула виправитись, стати кращою.

Є. Ярошинська підкреслює, що потрібно мати силу волі, аби змінитись на краще. Саме таку силу волі мала Катруся, яка пообіцяла Новому Рокові бути доброю.

У оповіданні «Невдячний син» письменниця піднімає, на жаль, завжди актуальну проблему. Вона показує, як власні діти соромляться своїх батьків. Ця проблема у Є. Ярошинської ніколи не виходила з поля уваги. Белетристка показує, що батьки – святе, і треба вміти їх поважати. Для того, щоби вміти

поважати батьків, потрібна одна із гарних рис – порядність. Порядна людина ніколи не зможе образити, відштовхнути. Вона не залишить у біді, вона не допустить несправедливості. Порядна людина є сміливою, чого ми не побачили в сина старого батька. Ставлення людини до батьків свідчить про її інтелектуальний, духовний, моральний рівень. Неповага до батьків – це зневага самого себе.

Є. Ярошинська добре знала психологію дитини. Вона розуміла, що від виховання дитини залежить її майбутнє. Про це свідчить її оповідання «Мала іскра». В оповіданні письменниця розглядає недоліки виховання внучки бабусею. Авторка розпочинає обговорення психолого–педагогічних проблем сільської школи, підкреслюючи важливість ролі бабусі в вихованні дітей: «Бабуся, завдяки своєму тривалому життю, стає мудрішою, а її сиве волосся робить чоловіка завжди кращим, ніж тоді, коли він був повний сил і здоров'я. Таким чином, бабусі виступають великими виховательками своїх онуків» [21, с.107].

Як уже зазначалося, Є. Ярошинська досить часто зверталася до жанру байки, використовуючи його як художній інструмент для донесення морально–етичних ідей до читача. Одним із найбільш вдалих прикладів можна вважати твір «Орел і лис», який поєднує у собі глибокий повчальний зміст і водночас простоту викладу. Сюжетна лінія базується на контрасті між двома персонажами, що символізують різні людські риси та життєві підходи.

Основна тема байки розкриває проблему власних можливостей людини, її природних здібностей і вроджених обмежень. Через алегоричний образ орла авторка передає ідеї свободи, величі, внутрішньої сили та високих духовних прагнень. Орел уособлює мудрого наставника, що має природні здібності до польоту, символізує силу волі та впевненість у власних можливостях. Лис, у свою чергу, постає хитрим, винахідливим, проте прагне до того, що йому не притаманне від природи. Його намагання наслідувати

орла та здійснити політ без належних здібностей призводять до сумного й водночас іронічного результату.

Мораль твору полягає у наголошенні на тому, що кожна особистість повинна приймати власні природні дані та працювати над розвитком тих здібностей, які їй справді належать. Прагнення копіювати чужі таланти чи намагатися досягти недосяжного може завершитися поразкою або навіть трагедією. Заклучна фраза байки – «Та летіти легко, але сідати тяжко!» [21,с.102], – додає гумористичний відтінок, що водночас підсилює виховне значення твору та робить його ближчим і доступнішим для широкого кола читачів. Стильова манера Ярошинської у цьому творі вирізняється простотою, легкістю сприйняття, короткими діалогами та виразною сюжетною динамікою.

Таким чином, Є. Ярошинська виявила себе справжньою майстринею жанру малої прози. Через невеликі за обсягом твори вона вміла передати глибокі моральні та психологічні проблеми, змалювати суспільні суперечності та водночас надати читачеві цінні життєві уроки. У своїх дитячих оповіданнях письменниця торкається надзвичайно важливих тем – виховання, соціальної справедливості, людської гідності й морального вибору, що робить її спадщину актуальною й нині.

3.2. Жанрова різноманітність творів малих форм Євгенії Ярошинської

Мала проза письменниці була новаторським явищем в українській літературі на зламі двох століть – як за змістом, так і за формою. Є.Ярошинська художньо осмислювала сучасність, досліджуючи складні процеси взаємозв'язків етики, соціальної психології.

Творчий доробок Є. Ярошинської складається переважно з творів малої прози, що охоплюють оповідання, новели, нариси, образки з життя, літературні мініатюри, казки та навіть байки, а також три повісті – «Перекинчики», «Понад Дністром», «Рожі а терне». Основним жанром, до

якого найчастіше зверталася письменниця, було саме оповідання, адже воно дозволяло їй найбільш концентровано і водночас глибоко відтворювати людські характери та життєві обставини.

Особливістю її індивідуального стилю стала настанова на реалістичне відображення життя, нерідко з жорсткою правдивістю і відсутністю прикрас. Проте цей реалізм не був одновимірним: у її творах виявлялися риси сентименталізму, романтизму, просвітительського реалізму, а подекуди й імпресіоністичні прийоми, що дозволяли підкреслити чуттєвість, мінливість настроїв, багатство внутрішнього світу героїв.

Тематично творчість Є. Ярошинської є різноманітною: розмірковування над сутністю щастя жінки поза її конкретною соціальною чи національною характеристикою, над взаєминами батьків і дітей. Є. Ярошинська малює характери, розгортає сюжети, примушує говорити людей і події. Письменниця накреслила нову концепцію людини і світу.

Якщо переглянути малу прозу Є. Ярошинської, то в ній простежуються дві тенденції: з одного боку, оптимістичне романтично піднесене ставлення до людини, оспівування благородства, краси, гордості, високої моралі, а з другого – тверезий погляд на потворні явища дійсності, критика цих умов. Переважала перша тенденція («Вірна любя», «Єї повість», «Проклятий млин» та інші), в інших – місце романтика посідає письменниця, яка суворо констатує факти навколишньої дійсності («Адресатка померла», «В лісі», «Золоте серце», «Липа на межі» та інші).

Більшість ранніх творів Є. Ярошинської писалися для популярно–освітніх видань і призначалися для народного читання, отже, письменниця ставила перед собою просвітительську мету. Ця обставина спонукала письменницю опрацювати головним чином теми з життя селянства, торкатися пекучих сторін його буття, маючи на меті прищеплювати читачам певні морально–етичні принципи. В умовах тогочасної Буковини твори живого морально–дидактичного характеру були явищем цілком закономірним, адже більшість читачів мала лише початкову освіту; видань,

спеціально призначених для народу, не було. Саме тому у малій прозі Є. Ярошинської селянство виступає як об'єкт глибокого, широкого авторського гуманізму, що є свідченням активної позиції української літератури цього часу.

У кращих оповіданнях з життя селянства, белетристика створила цікаві людські характери, змалювала барвисті картини народного побуту, порушила ряд важливих соціальних і морально–етичних проблем. Йдеться про конфлікт між природними людськими надіями на щастя і жорстокими життєвими обставинами, що руйнують ці події, і про таке соціальне лихо, як рекрутчина, що калічило людські долі; і про важке життя буковинської жінки трудівниці; і про такі потворні риси, як заздрість, зажерливість, скнарість, жорстокість.

Проблема інтелігенції і народу розробляється в оповіданнях «Золоте серце» і «Женячка на виплат», у новелі «Гість», у повістях «Понад Дністром» та «Рожі а терне». Глибоким травматизмом та проникливим психологізмом відзначаються, зокрема, такі твори новелістики, як «Останнє пристановище», «Вечірні думки», «На цвинтарі».

Уже в одному з перших опублікованих оповідань «Милосердний пес» (1886) натрапляємо на характерні для народних казок і оповідань структурні елементи, специфічні художньотворчі засоби, відсутність розгорнутих описів природи, побуту, людської поведінки. Витримана у традиційній манері оповідь вказує на відстороненість оповідача від своїх героїв та місця дії, що дає письменниці змогу споглядати збоку й описувати найсуттєвіше, найтипівіше з побаченого. Є. Ярошинська своєрідно komponує художній матеріал, надаючи кожному з його елементів певне конкретне значення.

Для кращого вираження ідейно–художнього завдання Є. Ярошинська чи мало місця й уваги відводить художній деталі, «мікрообразу, який є «елементом художнього цілого». Вже на початку твору авторка лаконічно передає особливості епохи, низький рівень життя різних верств населення.

Один з прикладів цього: «Було се ще давнішими часами, тоді як лютував голодний рік, а люди бідували страшенно. Багатші не мали що їсти, а про бідних і не згадувати, бо вони гинули з голоду. Заробити не було де, бо кому треба робітника, як не має чим погодувати його? Тоді жила в малім селі одна вдовиця з двома дівчатками. Доки було де заробити, то трималась ще як так. Але як настав голод, то й вона не витримала вже. Жура та недостаток звалили її на постіль, з якої не встала вже, аж винесли на цвинтар» [21, 119].

У наступному оповіданні «Вірна люба» (1887) письменниця робить спробу передати внутрішній світ героя з народу з допомогою оповіді–монологу оповідача простолюдина. В своїй автобіографії письменниця згадувала, що вона написала його під враженням творчості Ю. Федьковича [18, 406], а саме від «повісточки «Люба–згуба», яка була першим прозовим твором визначного буковинського письменника, прочитаним нею [19, 369].

Оповідь про зустріч із селянкою – це ніби пряме перенесення до сюжетної канви твору життєвої практики письменниці. Зав'язуючи мову з літньою жінкою, молода письменниця, крім бажання відобразити свою фольклорно–етнографічну діяльність, близькість до народу, проявляє типові для реалістичного методу риси дослідницького підходу ґрунтовного вивчення життя.

Є. Ярошинська добре знала життя і побут буковинських селян. Свої спостереження письменниця використала у серії нарисів й оповідань із селянського побуту, таких як: «Проклятий млин» (1891), «Липа на межі» (1897), «Адресатка померла» (1902), «В лісі» (1903) та ін.

Наприклад, «Липа на межі» – це оповідання про конфлікт між двома сусідами, породжений суперечкою про дерево, яка призводить до розбрату та ворожнечі між двома родинами. Зазначено, що розв'язання конфлікту настає завдяки втручання третьої сили: грому, який розбиває та знищує липу, і спритній дії місцевої вчительки, яка використовує хитрість, щоб привести до мирного співжиття обох господарів. Втім, відзначається, що

оповідання страждає від надмірного вживання слів, сентиментального та зайвого вступу, а також відкритого моралізаторства.

Доля письменниці склалася так, що неодноразово вона зазнавала переїздів із одного села в інше. Якраз в розповіді «Липа на межі» Є. Ярошинська описала цей печальний період свого життя: «Мені дуже жаль було покидати ті сторони, де я зросла, виховалася, перебула гіркі і солодкі хвили життя. Цілий день зійшов мені гей у темі; надвечір пустилася я на свій звичайний прохід, щоби ще раз подивитися на ті місця, де проводила веселі щасливі хвили, де марила, фантазувала про якесь ідеальне надземське бутє....Я стою на високій горі, у котрої ніг широкий Дністер тихо пливе. На его другім березі розлягаєся по одну руч село, по другу – густий ліс, що виглядає против заходячого сонця, мов м'який, оксамитовий коверець. Відтам чути щебет птахів, дзвінки ходоби, спів та гру пастухів» [19, с.95].

Серед творів малої прози виділяється вражаючий гуманістичний нарис «Адресатка померла». У нарисі «Адресатка померла» представлено мініатюрний шедевр–портрет бідної селянки. Цей нарис вражає лаконічністю вислову, яскраво висвітлює проблему без зайвих уточнень та пояснень від авторки. Мінімальні нотки драматизму та сентиментальності, характерні для Є. Ярошинської, використовуються з обережністю. В нарисі подано драматичну сцену, що розгортається на тлі поштового віконця. Відразу виникає відчуття тяжкої долі і невизначеності, коли старенька бабуса, намагається здобути допомогу в урядника, але отримує відповідь, що нічого для неї немає. Зображено живе враження старенької від відмови, її туга та невіра у відсутність допомоги. Підкреслено доброту урядника, який не кричить на неї, а навпаки, намагається знайти щось корисне для неї. Відносно милосердно вона втішається, впевнюючи себе, що повинно бути щось для неї: «До поштовою віконця підійшла старенька бабуса, не жебракки, та бідноту так _таки видко'по ній. Несьміло запитала урядника, чи нема чого для неї» [19, с.128]. Завершується нарис заляганням темної ночі, яка символізує кінець і проголошує кінець життя адресатки. В останніх

рядках підкреслюється, що сонце зійшло в повнім блиску, але його світло не приносить радості, оскільки вже визначено настання кінця.

У нарисі «В лісі» описане життя старенької бідної бабусі, яку ловить та карає молодий лісничий за крадіж ріща в державному лісі. Тут вже є нотки соціальної проблематики: молодого лісничого перемагає бюрократична відданість «параграфові», тоді як у старшого над лісничого, його начальника, переважають людяність та співчуття до бідної старенької, і його наказують йти на компроміс із законом. Хоча в цьому нарисі є тенденційність, вона проявляється у самому підході до постановки проблеми, спонукаючи читача до власних роздумів.

Характерним для Є. Ярошинської було звертання до сюжету жіночої долі, традиційного для української літератури. Письменниця створила цілу галерею жіночих образів, які різні за характером, поглядами на кохання, шлюб, материнство. Майже завжди жінка в її творах протиставляється чоловікові в питаннях поетичності, вірності, щирості, духовності, разом з тим письменниця подала образи жінок з обмеженим світоглядом, приземленими, меркантильними поглядами. Варто зауважити, що Є. Ярошинська була переконаною феміністкою. Наприкінці 80–х та на початку 90–х років XIX століття становище жінок, особливо селянок на західноукраїнських землях, було складним, що відображалось у творах письменниці – як художніх, так і публіцистичних.

Саме тому Є. Ярошинська проявляє новаторський підхід, де основний інтерес приділяється проблемам особистості, зокрема жінки. Вона створює модель духовно незалежної, активної героїні, яка поступово усвідомлює своє підневільне становище і виявляє спроби протистояти несправедливості, боротися за свої права, спираючись на принципи моралі та етики (у таких творах, як «Проклятий млин», «Вірна люба», «Жіноче серце»).

Привертає нашу увагу твір «Вірна люба», в якому селянка Єлена розповідає про своє кохання до Степана, відтворює події розлуки, спричинені його військовою службою, описує шлюб з Василем, повернення

Степана, смерть Василя та остаточне з'єднання з Степаном. Оповідання написане в реалістичному стилі, з великою дозою ідеалізації селянських характерів. Усі персонажі оповідання позитивні, і до них авторка проявляє розуміння та співчуття. Вони обдаровані рисами чесності та доброзичливості. Батьки, які примушують Єлену вийти заміж за Василя, роблять це під тиском обставин, оскільки в них є інші діти, і вони не можуть довіку взяти на себе відповідальність за Єлену.

Василь, хоча спочатку не любить Єлену, виявляється добрим чоловіком для неї, і коли повертається Степан, у серці жінки виникає справжній конфлікт, який вона вирішує на користь Василя та їхніх дітей. Лише після смерті Василя, і не одразу, Єлена згоджується на шлюб із своїм першим коханцем.

Є. Ярошинська показала класове розшарування на селі, залежність людини в класовому суспільстві від багатства. Симпатія письменниці на боці убогих, трударів–наймитів, що стають жертвою сваволі багатіїв. В оповіданні «Проклятий млин» (1891 р.) письменниця створила реалістичний образ сільського багатія, що звик міряти людські почуття на багатство. Петро Тереш, засватав дочку убогої вдови, молоду дівчину Маланку. І хоч Петро добрий до своєї дружини, але він проявляє нелюдську жорстокість, коли дізнається, що вона покохала наймита. Тереш вбиває наймита. Меланка йде на самогубство, а Тереш звинувачує її в усіх бідах.

Морально-етичний рівень суспільства Є. Ярошинська завжди пов'язувала з рівнем людяності окремо взятої особи. Аналізуючи внутрішній світ персонажів, вона акцентувала на добрих і злих виявах існуючого порядку. Кожне наступне оповідання – це нове «обігрування» ситуацій людських взаємостосунків, які відкривають нові грані суспільного ладу.

Жанр оповідання змушує письменницю ущільнювати свою розповідь, не залишаючи при цьому поза увагою події, що могли слугувати художньо більш досконалому розкриттю її задуму. Простежується, наприклад, певний зв'язок між відведенням місця у творі морально–дидактичним настановам та

іншим елементам: чим менше твір містить у собі відступів у вигляді повчань, тим більше в ньому елементів портретної характеристики, пейзажу, інтер'єру. Наприклад, у творах «Нетверезий начальник», «Через право», в яких Є. Ярошинська надала великої уваги просвітницьким настановам, відсутні пейзаж, інтер'єр, портретна характеристика персонажів (крім дівчат, зовнішність яких відтворена автором з допомогою кількох деталей). Те ж саме можна сказати і про оповідання «Навернений скупець». Водночас в оповіданнях «Проклятий млин», «Брати» Є. Ярошинська вводить до тексту картини пейзажу, зводячи до мінімуму елементи морально–дидактичних повчань.

Основний фонд творчості Є. Ярошинської становлять, як уже згадано, її оповідання й повісті з життя української буковинської інтелігенції. Це твори, де головними героями виступають уже не селяни, а священики, вчителі, дрібні урядовці, лікарі, адвокати, студенти. Життя селян письменниця знала з власного спостереження; середовище буковинської інтелігенції – це було середовище, в якому вона сама виросла і часткою якого була. На перший план висувуються проблеми денаціоналізації та питання про роль інтелігенції, про її ставлення до «простого народу». Паралельно із цією проблематикою, у цих творах трактується питання про становище жінки в родині і суспільстві. До творів Є. Ярошинської цього циклу належить мініатюра «Гість».

«Гість» – це мініатюрний портрет скромного учительського подружжя, чий спокійний і самодостатній життєвий ритм на провінції раптово змінюється під час короткого і несподіваного візиту знайомого із столиці. На відміну від інших творів Є. Ярошинської, цей нарис не має виразної реалістичної фабули; це просто імпресіоністична психологічна новела, написана майже в стилі «Коцюбинського», витончено та стримано структурована, із додаванням деяких нових для письменниці сатиричних елементів та повною відсутністю основних недоліків. З усієї малої прози

Є. Ярошинської «Гість» видається нам найбільш вдалим твором: він вказує на великий потенціал письменниці та на її творче зростання.

Мала проза Є. Ярошинської спрямована на розкриття бездіяльності та інерції в справах громади, викриття паразитичного способу життя клерикальної інтелігенції, яка претендує на роль захисника народу. В центрі світогляду письменниці лежать людинолюбство та життєлюбство, що виражає глибокий відбиток національного духу.

Наприклад, оповідання «Золоте серце», яке було написане на конкурс часопису «Зоря». Воно довге і має досить складний сюжет: Галя кохає Славка, але мати хоче видати її за польського шляхтича Миколаївського. Миколаївський – гультай, марнотратник, що протратив власний маєток і чекає на Галине придане. Галя слухається матері щодо заручин, але перед вінчанням плянує їх зірвати. Миколаївський тим часом має аферу з кравчиною Пуцею, яка очікує від нього дитини. Під час останньої зустрічі Миколаївський штовхає Луцю у став. Кілька тижнів пізніше, шукаючи випадково загубленого золотого годинника, спускають став і знаходять труп Луці. В руках її – золоте серце – клейнод, що його подарувала Миколаївському Галя в час заручин – отже наявний доказ провини Миколаївського. Зазначимо, що у творах Є. Ярошинської виявляється образність та символізм, що допомагають створити глибокі та емоційно насичені картини. Високий рівень майстерності Є. Ярошинської проявляється у вмілому використанні символів, які розкривають теми життя, смерті, втрат та надії. Її твори стають простором для розгортання важливих соціальних, моральних та етичних питань.

У кожному образі та символі письменниця передає глибокий зміст, спонукаючи читача до вдумливого роздуму над сутністю подій та почуттів. В цілому, образність та символізм у творах Є. Ярошинської не лише прикрашають тексти, але і збагачують їхній зміст, роблячи їх багатограними та надзвичайно цікавими для читача.

Наприклад, в оповіданні «Страх», розповідається про маленького хлопчика, який втратив свого батька. Туга дитини, його тривоги щодо майбутнього та, головне, безмежна любов до батька передані з особливою емоційністю, залишаючи читача напруженим: «О, Боже! Під тією самою обідкою, де він лежить зараз, ми часто сиділи разом ввечері. Він гладив мою голову, коли я схилявся над книжкою. Потім він сідав поруч і розповідав мені різні казки, ласував і давав мені директиви бути добрим і чесним. О, Боже! Які чарівні були ті вечори. Як чудовий був мій батько! І його вже ніколи, ніколи не буде! – Згадуючи минуле, я знову наповнився сльозами» [18, с.94].

Нові форми психологічного аналізу виявились з більшою чи меншою очевидністю в новелах, написаних Є.Ярошинською у кінці 90-х років XIX – початку XX ст. До цього письменниця якщо й відтворювала внутрішній стан людини з допомогою монологічного мовлення, то монологи у формі прямої мови були невеликими фрагментами. Вони трансформувалися в невласне пряму мову, у формах якої авторка переповідала почуття героя.

У новелі «Єї повість» (1897) для відтворення душевних страждань, боротьби почуттів головної героїні письменниця активно застосовувала передачу психологічного стану персонажа через плин її думок, який реалізовано у внутрішніх монологіях. Взявши за основу сюжету традиційний любовний трикутник, Є. Ярошинська спробувала заглянути в душу молодій дівчині, якій на шляху стала рідна сестра. Начебто збитий, заїжджений сюжет, але письменниця віднайшла і для цього новий ракурс, новий кут зору на зображувану трагічну ситуацію.

Весняна пора, інтимність обстановки сприяли розкриттю почуттів Галі і Романа, які до ночі, до співу соловейкового засиділись у саду. Все йшло до класичного фіналу, в якому молодий чоловік має освідчитись в коханні дівчині. Його рух, перші слова заповітної фрази виказують у ньому бажання зробити це. Однак він уриває мову, побачивши, що Галя приготувалась слухати тільки про себе, в той час як він мав говорити про її сестру.

Його хвилювання видає уривчата мова й поспішність, з якою він намагається висловити своє бажання одружитися з її сестрою. Письменниця в цей момент об'ємно відтворює елементи й прояви міміки, щоб виразніше передати емоційно-фізіологічний стан Галі. Щасливий вираз на красивому обличчі змінюється на страшне сум'яття, що й відтворює внутрішню чуттєвість дівчини.

Роман пішов, і дівчина не стримує себе в риданнях, намагається зрозуміти те, що сталося, в її голові зринали запитання, на які вона не знаходила відповіді. Плин думок відображає стан її душі, силу кохання, любов до сестри, чистоту моральних поглядів, які примусили перетворити в повинність те, чого вона не бажала всім своїм єством. Як і Ольга в оповіданні «Жіноча любя», Галя береться за написання щоденника, який мисленно поіменувала повістю своїх почуттів, що завирували в ній після такого гіркого для неї повороту подій.

За жанровими ознаками новелу «Єї повість» можна назвати синтетичним твором, у якому поєдналися розвинутість сюжету оповідання, новели-акції, потоку свідомості та поезії в прозі. В ній охоплено кілька яскравих моментів життя: вбивче освідчення коханого, допомога старшої сестри одружитися меншій з тим, кого сама кохала, і – факт самої смерті Галі.

Автор залишається до кінця новели нейтральним оповідачем, залишаючи читачеві право оцінювати героїв. Вперше у своїй творчості Є. Ярошинська, крім зображення зовнішньої зміни в настрої героїні, зробила спробу передачі почуттів помираючої людини.

Особлива заслуга Є. Ярошинської полягає не лише в тому, що вона освітила своїм талантом буковинську душу, показала «вершини її безодні». Її жанрові форми чи не найбільше відрізняються від усіх інших, які мають помірковані початки, «невигадані» місця дії, особи, час.

Висновки до третього розділу

Є. Ярошинська намагається з маленьких шматків реального створити велике ідеальне. У переважній більшості творів Є. Ярошинська відтворює соціальні умови в яких живуть її герої, не залишає поза увагою деталі про матеріальні статки чи нестатки (частіше) кожного з героїв, складні взаємини між ними. Тим більше, що письменниця не прагне приховати складний шлях своїх пошуків, помилок.

Письменниця значно збагатила українську дитячу літературу. В оповіданнях «Талька», «Коралі», «Найбільший скарб» вона створила ряд цікавих дитячих характерів. А в оповіданнях «Два слова» та «Цвіти» порушила проблему трудового та естетичного виховання. Твори письменниці для дітей відзначаються тонким розумінням їх психології, ласкаво обіймаючою любов'ю до сільської дитини. На конкретних життєвих прикладах, виходячи з принципів християнської моралі й етики, розглядаються такі поняття, як добро і зло, честь і обов'язок, милосердя і покарання.

У творах для дітей порушено важливі проблеми виховання і навчання («Два слова», «Хліб насущний», «Найбільший скарб» та ін.) підростаючого покоління в дусі любові до рідного народу, до свого краю, до рідних батьків та поваги до всього, що нас оточує зокрема.

У розділі вдалося з'ясувати, що Є. Ярошинська виявилася майстринею у використанні жанрових форм, зокрема малої прози, де вона успішно втілила свої літературні задуми. У малій прозі Є. Ярошинської, з одного боку, оспівано високі моральні чесноти кожної людини, милосердя, благочинність, щедрість душі, а з іншого, засуджено ницість того суспільства і тих життєвих реалій, у яких жили люди тогочасної Буковини. Поєднання цих двох тенденцій слугує підґрунтям глибокого повчально-виховного потенціалу її творів. Авторка порушує морально-етичні проблеми, що є актуальними і перебувають на часі [17, с.57].

Жанрова палітра малої прози письменниці вирізняється різноманітністю. У творах центральне місце займають морально-етичні проблеми: вибір між добром і злом, людяністю та жорстокістю, порядністю і брутальністю. Ці питання розкриваються через різні жанрові форми – оповідання, нариси, образки, повістки, новели. При цьому зміна жанрової форми безпосередньо корелювала із запровадженням нової проблематики, що давала змогу письменниці глибше відтворювати життя і психологію своїх персонажів.

Художні твори Є. Ярошинської віддзеркалюють той світ, що оточував її в дитинстві і крізь дорослішання. Концентрується письменниця не стільки на прямому відтворенні, скільки на образному й емоційному вираженні того часу.

РОЗДІЛ 4. МЕТОДИЧНІ ПОРАДИ ЩОДО ВИВЧЕННЯ МАЛОЇ ПРОЗИ ЄВГЕНІЇ ЯРОШИНСЬКОЇ В ЗЗСО

4.1. Вивчення прози Євгенії Ярошинської в ЗЗСО

Найкращі твори Є. Ярошинської збагатили українську літературну спадщину та водночас стали своєрідною моделлю виховання підростаючого покоління у дусі національної самосвідомості, чесності, сміливості, наполегливості й любові до рідної землі. Письменниця вважала, що завдання дитячої літератури полягає не лише у розвазі, а й у формуванні глибоких моральних і духовних цінностей. Її твори допомагають дитині краще пізнати світ, відкрити красу природи, звернути увагу на деталі навколишнього середовища, розширити словниковий запас і відчувати силу рідного слова.

Дитяча проза Є. Ярошинської має важливе виховне значення. У процесі ознайомлення з її творами у школярів можна формувати почуття любові до Батьківщини, повагу до батьків і праці інших людей, а також виховувати чесність, доброту, принциповість та високу ідейність.

На жаль, у чинній шкільній програмі твори Є. Ярошинської не представлені. Творчість талановитої письменниці здебільшого може бути представлена лише під час проведення уроків позакласного читання чи літератури рідного краю. Проте значущість її доробку для розвитку української літератури, зокрема дитячої, є беззаперечною.

У нашій науковій розвідці ми хочемо звернути особливу увагу на вивчення творів, які несуть виховний потенціал на уроках літератури рідного краю.

Програма Державного стандарту базової повної середньої освіти (2011) для вивчення літератури рідного краю передбачила по 4 години в 5–8 класах і по 2 години в 9 класі. За програмою рівня стандарту для 10–11 класів виділяється по 2 години в 10–11 класах і по 4 години за профільним рівнем.

Програми НУШ за Державним стандартом середньої освіти не пропонують розподілу годин. Це повинні вирішувати методичні об'єднання вчителів–філологів або дозволяється дотримуватися традиційного розподілу

годин в 5–6 класах НУШ. У 7–9 класах запропоновано по одній годині в кожному семестрі.

Учні 10–11-х класів переважно зорієнтовані на підготовку до ЗНО (МНТ), куди твори з літератури рідного краю потрапляють зрідка.

Для учнів 5–9 класів рекомендуємо використовувати такі методи навчання:

- 1.Лекція про життя і творчість письменника.
- 2.Лекція–огляд літературного процесу краю.
- 3.Екскурсія в музей історії села Чуньків.
- 4.Написання творчої роботи.
- 5.Лист–запитання від письменника.
- 6.«Літературний крос».

На нашу думку, вивчення доробку письменниці доречно було б починати вже з 5 класу, адже саме в цей період у дітей активно формується світогляд і моральні орієнтири. Прикладом може слугувати казка «Цвіти», яку можна вважати перлиною її дитячої літератури.

Казка «Цвіти» – це прекрасна дитяча проза, яка несе важливий моральний висновок та показує цінну природу, життя і розуміння взаємозв'язку між людьми та навколишнім середовищем. Твір є своєрідною алегорією, що поєднує реальність із казковими елементами. Через образ хлопчика Йосипа, який спершу не розумів значення квітів і навіть глумився над ними, письменниця підводить читача до усвідомлення, що природа – це не лише краса життя, а й важливе джерело духовного багатства та радості.

Учень сприймає казку як своєрідний морально–етичний урок, що вчить поваги до природи, вміння бачити в ній джерело натхнення та сенсу життя. Казка виховує у читача почуття вдячності за красу довкілля, закликає берегти й цінувати багатство рослинного світу, формує усвідомлення нерозривного зв'язку людини з природою.

Казка підкреслює нерозривний зв'язок між людиною та природою. Квіти постають символами гармонії, добра і духовності, вони нагадують про важливість збереження довкілля та поваги до кожної живої істоти. Шлях героя від байдужості до щирого захоплення природною красою стає прикладом морального зростання та дорослішання.

Таким чином, казка «Цвіти» має надзвичайно вагоме значення для формування духовних і моральних орієнтирів дітей. Вона навчає любити рідний край, берегти красу довкілля, поважати працю інших, а головне – відкривати для себе глибину та силу рідного слова.

Оповідання Є. Ярошинської «Два слова» посідає важливе місце у творчій спадщині письменниці для дітей, адже порушує одну з найактуальніших педагогічних проблем — проблему правильного виховання. Дослідниця І. Приходько підкреслює, що твір не втратив актуальності, він і сьогодні змушує як батьків, так і дітей замислитися над моделями взаємодії у сім'ї та навчанні [74].

У центрі твору — історія розпещеної дівчинки, яку надмірна батьківська опіка та вседозволеність позбавили відповідальності та здатності до праці. Батьки думали, що роблять доньку щасливою, проте надмірна турбота лише нашкодила: дівчинка втратила інтерес до навчання й дедалі гірше поводитися. Переломним моментом стає порада вчительки, яка переконує батьків переглянути підходи до виховання та привчити дитину до праці й простоти. Лише після зміни умов життя героїня поступово усвідомлює неправильність своєї поведінки й робить перший серйозний крок до внутрішньої зрілості.

Ключова думка оповідання втілена у словах вчительки: «Лиш два слова: простота і скромність провадять до сповнення обов'язків» [21, с.14]. Саме ці принципи, за переконанням Є. Ярошинської, формують моральну стійкість, працелюбність і здатність до самовиховання. Письменниця підкреслює, що процес виховання надзвичайно складний, а його головною умовою є перемога людини над власними слабостями.

Оповідання «Два слова» має значний виховний потенціал і не втрачає актуальності для сучасної школи. Пропонуємо твір для вивчення у 7 класі. У цьому віці в учнів активно формується система цінностей, зростає потреба в адекватних моральних орієнтирах, а самодисципліна набуває особливого значення. Твір доступний для сприйняття і водночас порушує питання, з якими учні стикаються на практиці: ставлення до навчання, межі дозволеного у стосунках із батьками, роль праці у становленні особистості.

Таким чином, оповідання Є. Ярошинської «Два слова» сприяє вихованню відповідальності, скромності, чуйності та працелюбності, а також спонукає школярів замислитися над власною поведінкою й особистісним розвитком.

Не менш глибоким за змістом є й інший твір письменниці – «Найбільший скарб». У ньому Є. Ярошинська порушує питання, що завжди були і залишаються актуальними: цінність праці, доброти, внутрішньої моралі та людяності. У центрі оповідання – вдовиця Марина та її донька Оріся, які живуть у злиднях, але не втрачають гідності та здатності співчувати іншим. Авторка показує, що навіть у бідності можна зберегти духовну велич і чистоту серця. Цей твір пропонуємо вивчати у 8 класі, адже він доступно й яскраво ілюструє моральні уроки, важливі для формування світогляду учнів.

Основна ідея твору полягає у тому, що справжній «скарб» не вимірюється грошима чи коштовностями. Найціннішими є чесність, доброта, працелюбність, вірність і щирість. Марина, попри власну бідність і тяжке становище, знаходить у собі сили допомагати нужденним, не чекаючи від них подяки. Її жертовність і безкорислива праця постають як прояви внутрішньої величі людини.

Загалом, твір «Найбільший скарб» ставить під сумнів сучасне визначення успіху та багатства, підкреслюючи важливість внутрішніх цінностей і праці для досягнення справжнього щастя.

Повість Є. Ярошинської «Перекинчики» посідає особливе місце не лише в творчій спадщині письменниці, а й у розвитку української прози на Буковині кінця XIX століття. Твір значною мірою трагічний, адже порушує одну з найболючіших проблем епохи — трагедію денаціоналізації української інтелігенції та духовенства на Буковині під впливом чужих культурних і політичних ідей, та неминучі втрати, які зрада власного народу й віри спричиняє.

У центрі повісті — сім'я протопопа Артемія двох поколінь, їхні родинні і суспільні стосунки, які відображають мотив моральної деградації. В домі протопопа розгортаються основні події, схрещуються сюжетні лінії багатьох героїв твору. Одним з мотивів повісті слугує показ неприкрашених і незауважених сторін не завжди праведного життя цієї сім'ї.

Є. Ярошинська впевнена: зрада своєму народові призводить до моральної спустошеності, до втрати людського в людині, до руйнування родини і, врешті решт, до моральної смерті. У повісті засуджено зрадництво, обмеженість, викрито паразитизм і консерватизм частини інтелігенції, яка нехтує інтересами рідного народу.

Актуальність твору з відстані часу беззаперечна. Вона посилюється тими суспільно-політичними подіями, які відбуваються сьогодні в Україні. Нині в релігійній сфері нашої держави зберігаються ті ж конфлікти і проблеми, про які говорить Є. Ярошинська. З часу написання твору минуло більше ста років, проте людство повторює помилки попередніх поколінь замість того, щоб вчитися на них. Саме тому «Перекинчики» становлять значну цінність і в освітньому процесі. Твір доцільно вивчати в 9 класі, адже він порушує теми, важливі для формування громадянської свідомості підлітків: відповідальність за свій вибір; усвідомлення національної приналежності; важливість моральних принципів; роль сім'ї й виховання у становленні особистості.

Повість подає учням не лише художній матеріал для аналізу, а й життєві ситуації, які спонукають замислитися над власними цінностями,

поняттями честі, гідності, патріотизму. У цьому її виховна, морально-етична й суспільна значущість. Отже, «Перекинчики» — не просто літературний твір, а заклик до духовної та національної стійкості. Повість допомагає зрозуміти, що життя — це прийняття відповідальних рішень, а не «фатальні випадки», і що за вчинений гріх завжди настає покарання.

На нашу думку, згадані твори відтворюють духовний світ людини і тим самим сприяють активному становленню особистості. Засобами мистецтва слова творчість Є. Ярошинської допомагає вплинути на учнів, формувати і збагачувати їх внутрішній світ, розвивати творчі здібності.

Особливістю уроків з літератури рідного краю є те, що кожен з них повинен бути спрямований на виховання в учнів почуття патріотизму — любові до Батьківщини. Саме через художнє слово формується сприйняття свого народу, його історії та духовних традицій. Твори Є. Ярошинської здатні ефективно виконувати цю виховну функцію, адже в них глибоко розкривається питання моральних цінностей, духовної краси.

Отже, ми переконались у важливості вивчення проблемно–тематичного змісту та стилістичних особливостей творів Є. Ярошинської для розкриття її внеску в українську літературу та глибшого розуміння літературного процесу в цілому.

4.2. План–конспект уроку з літератури рідного краю для 5 класу Нової Української Школи «Буковинська письменниця Євгенія Ярошинська. Проблема взаємовідносин людини і природи (за казкою «Цвіти»).

Тема уроку: Буковинська письменниця Євгенія Ярошинська. Проблема взаємовідносин людини і природи (за казкою «Цвіти»).

Мета уроку:

- ознайомити учнів із життєвим та творчим шляхом української письменниці з Буковини Євгенії Ярошинської, проаналізувати зміст

казки «Цвіти», звертаючи увагу на ідейно–художній та символічний зміст, жанр, образи у казці.

- розвивати в учасників навчально–виховного процесу навичку виразно та інтонаційно читати твори, вміння висловлювати свої думки та узагальнювати.
- виховувати позитивне мислення, почуття любові та гордості за українських письменників.
- виховувати бережливе та гуманне ставлення до світу природи, розвивати здатність до емпатії, небайдужість до людських проблем і прагнення чинити добро; формувати естетичний смак, уміння бачити й цінувати красу довкілля; підкреслити значення книги й читання у становленні особистості; утверджувати повагу до літераторів рідного краю як до духовних провідників та охоронців культурної спадщини.

Очікувані результати: учні повинні засвоїти відомості про життя та творчість Євгенії Ярошинської; засвоїти зміст казки «Цвіти»; учні вмітимуть висловлювати власні думки до матеріалу, що вивчається на уроці.

Тип уроку: урок засвоєння нових знань

Обладнання: портрет Є. Ярошинської, презентація, книга «Найдорожчий скарб», книга «Глогорожечка», дидактичні матеріали (картки із завданнями, тести).

Хід уроку

«Квіти – це свобода і краса, втілена у природі» (І. Кант).

I. Організаційний момент.

1.1. Привітання з класом

– Добрий день, дорогі учні. Я рада всіх бачити!

1.2. Перевірка готовності учнів до уроку

– Для того, щоб наша робота на уроці йшла швидко та у правильному руслі нам потрібно, щоб не було зайвих речей, які відволікають. Тому на парті залиште лише підручник, зошит, щоденник та пенал.

1.3. Нервово–психологічна підготовка до уроку (позитивна установка на роботу).

(На екрані усміхнене сонечко)

– Спіймайте у долоньки промінчик сонця. Відчуйте, як він зігріває вас своїм теплом. Подаруйте його сусідові. Нехай тепло, доброта, щедрість вашої душі зігрівають всіх, хто поруч.

II. Мотивація навчальної діяльності учнів

(На екрані портрет Євгенії Ярошинської)

– Сьогодні ми з вами спробуємо зануритися у світ природи, який у творчості постає одночасно казковим і реальним, близьким кожному. Неможливо говорити про літературний твір, не згадавши його автора. Кожен письменник – це особистість, завдяки якій наша культура стає відомою далеко за межами України. Саме такою постаттю є Євгенія Ярошинська, творчість якої збагатила не лише українську літературу, а й культурний простір Буковини. Тож ознайомимося з основними віхами її життя та діяльності.

III. Оголошення теми і мети уроку.

– Тому, тема нашого уроку звучить так: «Буковинська письменниця Євгенія Ярошинська. Проблема взаємовідносин людини і природи (за оповіданням «Цвіти».

– Метою уроку буде поглиблення ваших знань про життєвий і творчий шлях письменниці. Цю тему ми будемо вивчати протягом 2–х уроків.

IV. Актуалізація опорних знань учнів.

Метод «Мікрофон»

– Діти, на попередніх уроках ми з вами ознайомилися із захоплюючим світом казок.

– Пригадайте, які саме казки ми читали? (Іван Франко «Фарбований Лис», Василь Королів–Старий «Хуха–Моховинка», Василь Симоненко «Цар Плаксій та Лоскотон», Галина Малик «Незвичайні пригоди Алі в країні Недоладії»).

- Що саме у цих творах робило їх казковими? (фантастичні персонажі, чарівні предмети, мотиви боротьби добра і зла, магічні числа).
- Хто створює казки? (Народна творчість і літературні автори).
- Назвіть важливий критерій літературної казки (наявність конкретного автора)

V. Вивчення нового матеріалу.

1. *Сторінками життя Євгенії Ярошинської (розповідь вчителя з елементами бесіди)*
2. *Перегляд мультимедійної презентації про життя та багатоаспектну творчість Євгенії Ярошинської.*

- Діти, відкриємо книжку «Глогорожечка», на сторінці 309. Хто з вас прочитає біографію письменниці вголос?
- Євгенія Іванівна Ярошинська народилася в селі Чуньків Кіцманського повіту Буковини (нині Заставнівський район Чернівецької області). Закінчила 6 класів Чернівецької гімназії й 14 років поспіль вчителювала по селах Буковини: спочатку в народній школі с. Брідок, пізніше – в с. Раранча (нині с. Рідківці), де її батько був управителем школи. Одночасно займалась збором і записом народних пісень, збірка яких під заголовком «Народні пісні з–над Дністра» вийшла друком у 1972 р. Крім того, Ярошинська була активною діячкою жіночого руху, брала активну участь у діяльності товариства «Жіноча громада», була першою організаторкою осередків жіночого руху в селах Брідок і Раранча. У 1887 р. стає членом товариства «Руська школа», яке займалося виданням підручників та позакласної літератури для школярів і долучається до його діяльності, зокрема організовує та проводить наради, конференції.

Друкуватися почала у 1886 р. Як і більшість буковинських письменників того часу (Ю. Федькович, С. Воробкевич, О. Кобилянська), свою літературну діяльність розпочала німецькою мовою. На шлях української літератури Ярошинська стає перш за все під впливом першої україномовної газети краю «Буковина», яка згуртувала навколо себе

національно свідомих українських діячів культури. В літературних творах Ярошинської переважали сцени з життя народу, побутові реалістичні нариси, оповідання з життя жінок, новели, нариси та оповідання навчально–виховного характеру для дітей.

3. На сьогодні потрібно було опрацювати літературну казку «Цвіти». Давайте перевіримо, наскільки уважно ви її прочитали. Кожна група отримує картку, на якій є два уривки. Ваше завдання: поставити позначку + : якщо це уривок із казки «Цвіти» або – : якщо це уривок з іншого твору та вкажіть з якого саме і хто автор.

1 картка

1. А це буває дуже, дуже тяжко, й вони гірко плачуть. Правда, люди здебільшого того плачу не розуміють, думають, що то стогне вітер, чи скриплять дерева в лісі, або пищать миші в полі. Бо ж люди дуже рідко помічають та розуміють чужі сльози... (Хуха–Моховинка).

2. В середині побачив він повіз, котрий тягли зелені хрущі і сині метелики. В повозі гордо сиділа королева квітів. Її убрання складалося з листочків рож, на голові блищала корона з капель роси, в руці мала пуп'янок рожі, це був її скіпетр. (Цвіти)

2 картка

1. З широкого галуззя дерев звисав іній і блищав тисячами фарб проти ясного сонця. Потім почувся десь далеко ніби ніжний, тоненький дзвоник, а сніг почав танути. З–під нього появилися маленькі голівки синіх і білих дзвоників, що наповняли повітря своїм солодким запахом. (Цвіти)

2. Але не встиг він добігти до торговиці, коли йому настрічу біжить Пес, з іншого боку надбігає другий, там видить третього. Псів уже наш Микита не обдурить. Зараз занюхали, хто він, загарчали та й як не кинуться до нього! Господи, яке страхіття! Наш Микита скрутився, мов муха в окропі: що тут робити? куди дітися? Недовго думаючи, він шмигнув у найближчі створені сіни, а з сіней на подвір'я. Скулився тут і роздивляється, куди б то сховатися, а сам надслухує, чи не біжать пси. Ого! Чути їх! Уже близько!

Бачить Лис, що на подвір'ї в куті стоїть якась діжка. От він, недовго думаючи, скік у діжку та й сховався. (Фарбований лис)

VI. Закріплення вивченого.

–Прийшла черга перевірити ваші знання. Цю перевірку ми здійснимо, даючи відповіді на вікторину.

Вікторина «Стежками творчості Євгенії Ярошинської»

1. Де і коли народилася письменниця?

(18.10.1868, с. Чуньків, тепер Заставнівського р-ну Чернівецької обл. – 21.10.1904, м. Чернівці).

2. Розкажіть про дитинство і навчання у школі.

(Родом із сім'ї сільського вчителя, що спромоглася тільки на її початкову освіту (школа батька): Євгенія закінчила шість класів у Чернівцях (1882). Надолужувала самоосвітою вдома, захоплювалася західноєвропейською літературною класикою, передовсім німецькою).

3. Який письменник допомагав Євгенії Ярошинській?

(Ю. Федькович).

4. Професія Євгенії Ярошинської?

(Вчителька).

5. Як називали письменницю?

(Полум'яна квітка Буковини).

– А тепер, попрацюємо над казкою:

1. Поміркуйте, яка тема та головна думка твору?

2. Які герої нам зустрілись?

3. Складіть план казки:

1. Хлопчик, який не любив квіти.

2. Одного разу хлопчик зачитався і не бачив, що минув полудень.

3. Маленькі постаті оточили Йосипа.

4. Знайомство з королевою квітів.

5. Королева взяла найбільшу краплю роси і поклала хлопцеві в очі.
 6. Матуся і худенька дитина.
 7. Сльози радості нареченої.
 8. Аптекарь і засушені квіти.
 9. Ліс, вкритий снігом.
 10. Для чого квіти на землі.
 11. Йосип змінив ставлення до квітів.
4. *Знайдіть той момент, коли квіти розказали для чого вони живуть на цій землі. Зачитайте.*

VII. Підсумок уроку.

Заключне слово вчителя. Творча спадщина Євгенії Ярошинської надзвичайно багата і різноманітна. Її роль перед культурою Буковинського краю важко переоцінити. Євгенія Ярошинська присвятила своє життя служінню народові, захисту рідного слова, традицій і культури. Її приклад надихає й сьогодні — як символ стійкості, моральної сили та відданості ідеалам добра і справедливості. Ми маємо берегти пам'ять про таких постатей, адже саме вони творили духовну основу нашої історії й формували національну ідентичність.

VIII. Домашнє завдання.

Написати невеликий твір «Головний урок казки “Цвіти”» (до 8 речень).

Висновки до четвертого розділу

Дослідження творчої спадщини Є. Ярошинської у сфері малої прози вирізняється своєрідністю її художнього бачення та оригінальним підходом до розкриття суспільно значущих проблем. Аналіз проблемно-тематичного змісту її доробку має неабияке значення, адже він сприяє глибшому розумінню закономірностей розвитку української літератури кінця XIX — початку XX століття та дозволяє простежити процес становлення жіночої авторської традиції в культурному просторі того часу.

Найвиразніші зразки творчості письменниці істотно збагатили українську дитячу літературу, розширивши її жанрово–тематичні горизонти. Для педагогів вони стали певною моделлю виховання молодого покоління, адже у своїх творах авторка послідовно формувала в юних читачів почуття національної гідності, любов до рідного краю, прагнення до чесності, сміливості, наполегливості й самореалізації. Саме тому актуальним постає питання вивчення творів письменниці в ЗЗСО.

Творчість письменниці заслуговує на ширше представлення у шкільному курсі літератури, адже вона здатна виховати не лише освіченого, а й духовно багатого громадянина.

Дитяча проза письменниці спрямована на формування в учнів моральних цінностей, почуття національної гідності, чесності, працьовитості, взаємоповаги та любові до рідної землі. Її твори доступні для сприйняття школярів різних вікових категорій і водночас порушують проблеми, що залишаються актуальними для сучасного виховання: відповідальність, цінність праці, взаємини в сім'ї, національна самоідентифікація та моральний вибір.

Проаналізовані твори – «Цвіти», «Два слова», «Найбільший скарб», «Перекинчики» – демонструють різноманітність тематики та художніх засобів, доступних для використання у школі. Казка «Цвіти» через алегорію навчає поваги до природи, цінувати краси довкілля та є важливим уроком морально-етичного зростання; оповідання «Два слова» порушує актуальну проблему правильного виховання та необхідності праці, простоти й скромності для становлення особистості; «Найбільший скарб» стверджує, що справжнє багатство полягає у чесності, доброті, працелюбності та внутрішній моралі, а не в матеріальних цінностях; повість «Перекинчики» порушує болючу проблему денаціоналізації та моральної зради, виховуючи громадянську свідомість і національну стійкість.

Для ефективного вивчення творів рекомендовано використовувати різноманітні методи, зокрема лекції (про життя і творчість письменниці,

огляд літературного процесу краю), екскурсію до музею села Чуньків, написання творчих робіт.

Творчість Є. Ярошинської для дітей посідає вагоме місце у навчально–виховному процесі загальноосвітньої школи. Її казки й оповідання не лише несуть у собі світлі почуття та морально–етичні настанови, а й формують у молодого покоління естетичні смаки, прищеплюють любов до краси слова, сприяють розвитку фантазії та уяви. Завдяки цьому вони можуть розглядатися не лише як літературні твори, а й як важливий педагогічний інструмент, що виховує духовно багату, морально стійку й креативну особистість.

ВИСНОВКИ:

Євгенія Ярошинська – українська письменниця, яка гаряче любила трудовий народ. Увійшла в літературу як багатогранна особистість – талановита письменниця, етнографиня, перекладачка і педагогиня. Вона залишила вагомий слід не лише у сфері літератури, а й на освітянській ниві, адже була мудрою наставницею і вчителькою, прагнула поширювати знання серед простих селян.

Кваліфікаційна робота присвячена аналізу творчості Є. Ярошинської в жанрах малої прози з фокусом на характерних особливостях стилю, мовно–образного апарату та жанрової варіативності. Робота включає також детальний огляд соціально–побутових аспектів її оповідань, аналіз взаємодії творчості письменниці з соціокультурними реаліями часу та виокремлення ключових тематичних напрямків.

Щодо чинників, які впливали на становлення і розвиток світогляду письменниці, виокремимо родинне середовище, вчительську працю, знайомство і взаємини з українськими письменниками.

На творчості Є. Ярошинської позначилися складні суспільно–політичні реалії в Австро–Угорщині, що панувала над Буковиною, зокрема, зростання національної самосвідомості українського народу, який поступово позбувався забуття своїх національних коренів. Однак письменниця залишилася непохитною в своїх поглядах. Вона постійно прагнула зробити оточуючий світ людиною, здатним на добрі вчинки.

Здійснивши огляд наукових публікацій, присвячених дослідженню творчості Є. Ярошинської, вдалося з'ясувати, що більша частина науково–критичних матеріалів розкривають лише окремі аспекти художньої спадщини письменниці. Відзначаємо, що на сьогодні відсутнє повне зібрання творів Є. Ярошинської.

Як педагог, Є. Ярошинська відстоювала права дітей навчатись рідною мовою і домагалася освіти й рівноправності для жінок. Є. Ярошинська першою на Буковині запровадила виробниче навчання у школі. Свої погляди

на методику вчителювання, свої переконання в потребі впровадження у навчання виробничої практики Є. Ярошинська висловлювала у статтях і виступах на педагогічні теми, українською та німецькою мовами.

4 липня 1895 року Є. Ярошинська брала участь у вчительській конференції в Кіцмані і виголосила доповідь під назвою: «Про средства виховання жіночої молодіжи на селах».

19 липня 1904 року Є. Ярошинська разом зі своїм батьком брала участь у вчительській конференції у Чернівцях і виголосила там доповідь під назвою: «Плян науковий для шкіл народних всіх категорій».

Формування Є. Ярошинської як літераторки значною мірою відбувалося під впливом Ю. Федьковича, І. Франка, М. Павлика, О. Кобилянської. Їхні поради, приклад і критика допомогли письменниці усвідомити своє покликання, виробити власну художню манеру, визначити коло соціально–моральних і національних проблем, які стали центральними у її творчості.

З'ясовано роль Ю. Федьковича у житті письменниці, адже він став першим духовним наставником і помічником Є. Ярошинської. Саме за його допомоги побачили світ перші художні твори письменниці на сторінках газети «Буковина».

Окрему увагу звернуто на дружбу авторки «Перекинчків» з О. Кобилянською. Письменниці довгий час листувались, між ними були прості і щирі стосунки. Саме О. Кобилянській белетристика могла розкрити свою душу, поділитись всім, що її турбувало. Вдвох вони залишили помітний слід у громадському і літературному житті – були активними учасницями жіночого руху, збагатили українську літературу новими типами героїв, темами та проблемами.

Не залишаємо поза увагою й участь Є. Ярошинської в громадському житті. Вона була активною учасницею жіночого руху, боролася за права жінок в тогочасному суспільстві.

Є. Ярошинська стала збирачем і популяризатором усної народної творчості Буковини. Уклала збірник «Пісні буковинсько-руського народу з-над Дністра», відшукувала й упорядковувала цінні матеріали з народної творчості, наголошувала на їх значимості для історії нашого народу. Збірка етнографічних матеріалів Є. Ярошинської є вагомим вкладом у скарбницю українського фольклору.

У роботі проаналізовано, вплив на письменницю Г. Купчанка та Ф. Ржегоржа. Значний вплив на фольклорні дослідження Є. Ярошинської мав М. Павлик, про що свідчить їхнє листування, яке тривало понад десятиліття (1889-1891).

Здійснено аналіз відгуків критиків, починаючи з моменту входження Є. Ярошинської в українську літературу. Як відомо, початок літературної діяльності письменниці припадає на кінець XIX – початок XX століття.

Під час аналізу стилю Є. Ярошинської виявлено, що її творчість вражає виразністю, поєднанням ліричності та гостроти спостереження. Жанрова варіативність творчості Є. Ярошинської включає різноманітні форми малої прози, від ліричних оповідань до соціально–побутових нарисів. Така різноманітність свідчить про широкі художні можливості письменниці. Її особисті переживання, враження та життєвий досвід відображаються у творах, надаючи їм додаткову глибину та емоційну насиченість. Авторка виявляє непересічну здатність до розкриття складних психологічних та соціальних аспектів, роблячи свої твори універсальними та актуальними для читача будь-якого покоління.

Досліджено жанрові особливості малої прози, висвітлені головні теми та проблеми, що пронизують її творчість. Окрему увагу звернуто на твори для дітей, які збагатили українську літературу та залишаються актуальними. У центр своїх оповідань авторка ставила малих дівчат, Є. Ярошинська тим самим ніби потвердила, що насамперед із жіноцтвом пов'язувала вона свої надії на моральне, духовне вдосконалення суспільства (оповідання «Два слова», «Талька», «Хліб насущний»). Аналіз дитячих творів Є. Ярошинської

дозволив глибше відчувати багатогранність її таланту, а також зрозуміти важливість її внеску у розвиток української літератури. Судячи з усього, Є. Ярошинська, як педагог, очевидно, вирішальну роль у вихованні духовності дитини відводила не лише школі, а й, навіть більше, всьому, що складає позашкільний світ. У творах для дітей порушено важливі проблеми виховання і навчання. Окрім закладеної у творах Є. Ярошинської моральної глибини, знаходимо в них чимало пізнавального, деякі з оповідань мають природничий характер («Дощ», «Сніг»). Так-от подібні твори здатні збагачувати ще й естетично, привчити нас не лише дивитись, а й бачити, розуміти, шанувати довколишній світ.

У малій прозі Є. Ярошинська розмірковує над сутністю щастя жінки поза її конкретною соціальною чи національною характеристикою, над взаєминами батьків і дітей. Письменницю цікавила тема самотності людини, а загалом жіночої. Тема жіночої самотності спостерігається в новелах Є. Ярошинської «Вечірні думки», «Святий вечір». Письменниця вкотре доводить, що людина не може бути щасливою, коли не отримала в стосунках з коханою людиною саме духовної гармонії, розуміння («Єї повість», «Святий вечір», «Смерть за життя»). Є. Ярошинська розкриває ще один аспект проблеми втрати смислу буття – духовний, інтелектуальний застій, обмеженість як результат недостатньої індивідуалізації людини («Гість»).

Вивчення життєвого та творчого шляху Є. Ярошинської має дуже важливе значення для учнів закладів загальної середньої освіти не тільки Буковини, але й цілої України. Ім'я Є. Ярошинської, на жаль, не введене до програм з української літератури ЗЗСО. Досі українські методисти не створили конкретних методичних рекомендацій для вивчення доробку Є. Ярошинської. З'ясовано, що мала проза письменниці є цінним внеском у розвиток української дитячої літератури, оскільки розширила її жанрово-тематичні горизонти та стала вагомим чинником виховання молодого покоління. У своїх творах Є. Ярошинська послідовно формувала в юних читачів почуття національної гідності, любов до рідної землі, чесність,

працьовитість, сміливість, наполегливість і прагнення до самореалізації, що зумовлює актуальність вивчення її творчості в ЗЗСО.

У ході дослідження визначено коло творів Є. Ярошинської, які доцільно інтегрувати у навчальний процес ЗЗСО, а також обґрунтовано їх виховний і пізнавальний потенціал. До рекомендованих текстів належать казка «Цвіти», оповідання «Два слова», «Найбільший скарб» та повість «Перекинчики» — твори, що розкривають світоглядні й морально-етичні орієнтири письменниці та відповідають віковим особливостям учнів різних класів. Вивчення зазначених творів дозволяє не лише ознайомити школярів із маловивченою, але важливою сторінкою української літератури, а й забезпечує цілісне формування їхнього морального, емоційного та національного розвитку. Проза Є. Ярошинської органічно поєднує художню майстерність із потужним виховним потенціалом, що робить її цінним і доречним компонентом шкільної літературної освіти. Пропонуємо вивчати твори письменниці на уроках літератури рідного краю або на уроках з позакласного читання. На нашу думку, вивчення доробку письменниці доречно розпочати з 5 класу.

Завершуючи огляд творчості Є. Ярошинської, варто сказати, що її заслуга, передусім, у тому, що на матеріалі рідної їй Буковини вона зуміла поставити загальнолюдські й загальноукраїнські питання, зокрема, гідності людської й національної, народної моралі й етики.

Отже, життя і творчість Є. Ярошинської є унікальним і неповторним здобутком для української літератури. Тому дослідження процесу формування Є. Ярошинської як письменниці розкриває не лише специфіку творчого пера авторки, а й дає імпульс для подальших наукових досліджень і створення повного наукового видання, у котрому було б проаналізовано життєвий і творчий шлях письменниці. Твори Є. Ярошинської – це цінний внесок у скарбницю української літератури, який не втратив актуальності й сьогодні. Її спадщина й надалі залишатиметься об'єктом наукових студій і джерелом натхнення для наступних поколінь.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Ярошинська Є. Уроєна слабость. *Буковина*. 1886. №13. С. 7; №14. С. 7–8.
2. Ярошинська Є. В городі. *Зоря*. 1889. №23. С. 394–395.
3. Ярошинська Є. Вечірні думки : Новела. *Буковина*. 1889. №66. С. 1; №67. С. 1–2.
4. Ярошинська Є. Сон. *Зоря*. 1892. №9. С. 170.
5. Ярошинська Є. Женячка на виплат. *Зоря*. 1892. №22. С. 425–426.
6. Ярошинська Є. Математика і любов : Малий фейлетон. *Буковина*. 1896. С. 3–4.
7. Ярошинська Є. Липа на межі : Нарис. *Буковина*. 1897. №124. С. 1–2; №125. С. 1–2.
8. Ярошинська Є. Її повість : Новела. *Буковина*. 1897. №181. С. 1–3.
9. Ярошинська Є. Адресатка померла. *Буковина*. 1898. 17 жовт. С. 4.
10. Ярошинська Є. В домі протопопи : Повість. *Буковина*. 1898. №1. С. 1–3.
11. Ярошинська Є. Рожі а терне : Оповідання. *Буковина*. 1901. №81. С. 1–2; №82. С. 3; №83. С. 3.
12. Ярошинська Є. На цвинтарі : Оповідання. *Буковина*. 1901. №97. С. 3.
13. Ярошинська Є. Святий вечір : Новела. *Буковина*. 1903. №154. С. 2–3.
14. Ярошинська Є. Вечірньою годиною : Нарис. *Буковина*. 1905. №45–46. С. 6.
15. Ярошинська Є. Як ведєся нашим селянкам на Буковині, коло Вікна. *Буковинське віче*. 1991. 7 березня.
16. Ярошинська Є. Хліб насущний : Оповідання. *Крайова освіта*. 1999. 29 берез. С. 19.
17. Ярошинська Є. І. Про средства виховання жіночої молодіжи на селах. Відчит на окружній учительській конференції в Кіцмані дня 4 липня 1895 р. *Учитель*. Львів, 1896. №13. С. 201–203.
18. Ярошинська Є. Вибрані твори / упоряд., підгот. текстів, вст. стаття та прим. А. П. Коржупової. К. : ДВХЛ, 1958. 427 с.
19. Ярошинська Є. Твори / упоряд., підгот. текстів, вст. стаття та прим. Ф. Погребенника. К.: Дніпро, 1968. 468 с.

20. Народні пісні з-над Дністра в записах Євгенії Ярошинської / упоряд., вступ. ст. і примітки М. В. Гуць. К. : Музична Україна, 1972. 323 с.
21. Ярошинська Є. Найдорожчий скарб : оповідання, казки, байки, переклади для дітей / упорядк., передмова, прим. Л. Ковалець. Чернівці: Золоті литаври, 2007. 172 с.
22. Ярошинська Є. Перекинчики : повість / упорядк., передмова, прим. Л. Ковалець. Чернівці: Чернівець. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, 2020. 164 с.
23. Бабишкін О. Зустріч з Ярошинською : До виходу творів письменниці у вид-ві «Дніпро». Рад. Буковина. 1968. 18 жовт.
24. Богайчук М. Дуб Р. Письменники Буковини: посібник для учнів 5 – 11 кл. та вчителів української літератури. Чернівці. 1998. С.100–101.
25. Богайчук М. Література і мистецтво Буковини в іменах: словник-довідник. Чернівці, 2005. 312 с.
26. Вознюк В. «Зав'язалось, або невідомий лист О. Кобилянської до Є. Ярошинської». Доба. 2004. 29 жовт. С. 12.
27. Велика просвітянка Буковини: до 150-річчя від дня народження Євгенії Ярошинської. Українська ластівка. 2018. №3/4. С. 20–22.
28. Гаврилюк О. Євгенія Ярошинська: на відстані життя і смерті. Буковинське віче. 2003. 12 листоп. С. 3.
29. Глогорожечка: книга для читання дітям. Видання друге, перероблене. Чернівці : Букрек, 2007. 156 с.
30. Гнатчук О. Українські жіночі організації на Буковині (80-і рр. ХІХ- 30-і рр. ХХ ст.). Чернівці : Рута. 2004. 247 с.
31. Гусар Ю. 18 жовтня народилася письменниця, педагог Є. Ярошинська (1868-1904). Вечірні Чернівці. 2007. 11 жовт.
32. Гусар Ю. Світла і незабутня особистість : 23 серп. – 145 років від дня народж. письм. О. Маковея. Буковинське віче. 2012. № 34. С. 4.
33. Гуць М. Окрилена рідним краєм : До 100-річчя від дня народження Є. Ярошинської. Літ. Україна. 1968. 18 жовт.

34. Драгоманов М. Австро-руські спомини (1867–1877). Т. 2. К.: Наук. думка, 1970. С. 151–288.
35. Дудидра М. «...Лише в користь мого бідного, но чесного народу руського писати буду: (вшанування 150-ої річниці від дня народження Євгенії Ярошинської)». *Відродження*. 2018. 25 жовт. № 24. С. 7–8.
36. Євгенія Ярошинська : [письменниця] // Літературно – мистецька Буковиніана – 2008 : метод. бібліогр. матеріали. Чернівці, 2008. С. 44–47.
37. Історія української літератури ХІХ ст. : навч. посіб. для студ. філол. спец. вищ. навч. закл. у 3 кн. / за ред. М. Яценка. Київ: Либідь, 1997. 432 с.
38. Історія української літератури (кінець ХІХ – початок ХХ століття) / за ред. Н.Й.Жук, В.М.Лесина, С.М.Шаховського. Київ: Вища шк., 1978. 384 с.
39. Історія української літератури ХІХ ст. (70-90 роки) : підруч. для студ. філол. спец. вищ. навч. закл.: У 2 кн. / ред. О. Д. Гнідан. Київ : Вища шк., 2002. Кн. 1. 576 с.
40. Історія української літератури ХІХ ст. / за ред. В.М.Поважної, М.С.Грицяя. Київ: Вища шк., 1986. 368 с.
41. Кейван І. Твори Є.Ярошинської для дітей – не окрема сторінка доробку письменниці: у світлі процесу індивідуалізації. Науковий вісник Чернівецького університету. *Слов'янська філологія*. Вип. 146–147. Чернівці : Рута, 2012. С. 272–280.
42. Ковалець Л. Власним трудом і силою волі. Штрихи до портрета Євгенії Ярошинської. *Слово і час*. 2012. №2. С. 63–72.
43. Ковалець Л. Євгенія Ярошинська та її переклади творів чеської письменниці Вільми Соколової. Матеріали Міжнародної наукової конференції «Меценат та культура громадського дарунку в Центральній Європі ХІХ ХХ століття» (Чернівці, Україна; Прага, Чехія.). Чернівці. Чернівецький нац. ун-т. 2009. 188 с.
44. Ковалець Л. Листи Григорія Купчанка до Івана та Євгенії Ярошинської, як причинки до портретів автора й адресатки (спроба презентації). *Нар. творчість та етнографія*. 2011. №4. С. 62–69.

- 45.Ковалець Л. Твори Є. Ярошинської для дітей. Науковий вісник Чернівецького університету. *Слов'янська філологія*. Вип. 13: Чернівці, 1997. С. 37–41.
- 46.Ковалець Л. Уроки Євгенії Ярошинської. *Дивослово*. 2005. №1. С. 59–60.
- 47.Ковалець Л. В епоху Федьковича, в епоху ранньої Кобилянської... До проблеми актуалізації спадщини інших учасників літературного процесу на Буковині. *Слово і час*. 2016. №6. С. 63–67.
- 48.Ковалець Л. Про «Рожі а терне» Євгенії Ярошинської. *Буковинський журнал*. 2022. Ч.3. С. 187–213.
- 49.Коломієць В. Євгенія Ярошинська : до 90-річчя від дня смерті. *Дивослово*. 1994. №10–11. С. 54–56.
- 50.Коржупова А. З фольклористичної та етнографічної спадщини Є. Ярошинської – письменниці кінця XIX-початку XX ст. *Народна творчість та етнографія*. 1958. №4. С. 116–117.
- 51.Коржупова А. Розвиток української літератури на Буковині. Письменники Буковини початку XX століття. Київ, 1958. С. 3–22.
- 52.Коржупова А. П. Перша українська письменниця на Буковині. Ярошинська Євгенія. Вибрані твори. Київ : Держ. вид-во художньої л-ри, 1958. С. 3–30.
- 53.Костик В. Карби нашої пам'яті : [21 жовт. – 100 років з дня смерті Є. Ярошинської]. *Університетський вісник*. 2004. Жовт. №11. С.3.
- 54.Костик В. Євгенія Ярошинська (1868-1904) : анотований бібліографічний покажчик / Авт.-уклад: Л. Костик, В. Бабич. Чернівці: Чернів. нац. ун-т. ім. Ю. Федьковича, 2018. 108 с.
- 55.Кирилюк С. Людина межі: образ священика в прозі О. Кобилянської, О. Маковея та Є. Ярошинської. Науковий вісник Чернівецького університету. *Слов'янська філологія*. Чернівці: Чернівецький національний університет, 2012. Вип. 648–649. С. 72–77.
- 56.Лист до Івана Левицького. [Публікація з вступною статтю М. Гуменюка] // *Жовтень*. 1957. №2. С. 115-118.

- 57.Лукіянович Д. “Перекинчики”, повість Є. Ярошинської. *Літературно-науковий вісник*. Львів, 1904. Т.26. С. 29–37.
- 58.Лукіянович Д. Євгенія Ярошинська : літ. силуетка. *Літературно-науковий вісник*. 1904. Т.28. Кн.12. С. 208–213.
- 59.Лупан А. Найдорожчі скарби Євгенії Ярошинської. *Буковинське віче*. 2013. 24 жовт. № 43. С. 10.
- 60.Мельничук Б. Паломництво до Осипа Маковея: [Осип Маковей]. *Буковина*. 2007. 28 серп. №65. С. 6.
- 61.Мельничук Б. Поріднений з Буковиною. Чернівці: Рута, 2007. 80 с.
- 62.Мельничук Б. Буковинські меморіали. *Буковинський журнал*. 2005. №1. С. 139–144.
- 63.Мінченко Т. Найбільша приятелька буковинського народу. До 150-річчя з дня народження Євгенії Ярошинської. *Освіта Буковини*. 2018. №44.
- 64.Морараш Г. Ідіолект Євгенії Ярошинської [Текст]: монографія. Чернівці: Друк Арт. 2018. С. 204–223.
- 65.Морараш Г. Лінгвальні та екстралінгвальні складники ідіолекту Євгенії Ярошинської як дитячої письменниці. *Слов'янська філологія*. Чернівці: Чернівецький нац. ун-т, 2015. Вип. 770. С. 58–64.
- 66.Мхитарян О. Методика навчання української літератури: поточний та підсумковий контроль: навч.-метод. посіб. для студентів-філологів. Миколаїв, 2019. 164 с.
- 67.Не заросте терням забуття : До 130-річчя від дня народження Євгенії Ярошинської : [Про творчу спадщину Є. Ярошинської]. *Буковина*. 1998. 17 жовт. С. 4.
- 68.Павлович Н. День пам'яті Юрія Федьковича [Текст]. *Університетський вісник*. 2009. Січ.-лют. (1–2). С. 8.
- 69.Погребенник Ф. Євгенія Ярошинська. *Жовтень*. 1958. №5. С. 92–97.
- 70.Погребенник Ф. Євгенія Ярошинська. *Українська мова і література в школі*. 1968. №10. С. 94–95.

- 71.Пожарук Н. Її не можна було відірвати від книжок... : [про Ярошинську]. *Чернівці*. 2011. 10 лют. № 7. С.15.
- 72.Попович О. Ю.Федькович і Є.Ярошинська. Тези допов. республік. наук. конф. Чернівці, 1984. С. 85–86.
- 73.Попович О. Біографія буковинського соловія. *Буковина*. 2002. 28 серп. С. 3.
- 74.Приходько І. Творчі портрети українських письменників ХХ століття: посібник для вузів і шкіл. Тернопіль, 1993. 157 с.
- 75.Приходько І. Євгенія Ярошинська: Перекинчики в контексті української реальності. *Березіль*. 2003. № 11 – 12. С. 178–183.
- 76.Романенко О. Євгенія Ярошинська (1868 – 1904) : [біогр. довідка]. Письменники Буковини другої половини ХІХ – першої половини ХХ століття : хрестоматія. Ч. 1. / за ред. Б.І.Мельничука, М. І. Юрійчука. Чернівці, 2001. С. 186–190.
- 77.Романець О. Однодумці Каменяра. *Рад. Буковина*. 1968. 18 жовтня.
- 78.Синявець О. Матеріал – цінний, систематизація – невдала. *Нар. творчість та етнографія*. 1973. Вип. 4. С. 101–102.
- 79.Стецько П. Євгенія Ярошинська і народна освіта на Буковині. Тези доповідей міжвузівської ювілейної наукової конференції, присвяченої 25-річчю возз'єднання Північної Буковини з Українською РСР (21–26 вересня 1965 р). Чернівці, 1965. С. 136–138.
- 80.Стецько П. З неопублікованих листів Є. Ярошинської та М. Павлика. [Публікація листів П.Стецька]. *Українське літературознавство*. Міжвід. респ. збірник. 1966. Вип. 2. С. 145–151.
- 81.Стецько П. Ольга Кобилянська і Євгенія Ярошинська. Тези допов. міжвуз. ювілейної наукової конференції. Чернівці, 1965. С. 134–136.
- 82.Стецько П. «Перекинчики» [Є. Ярошинської] на сторінках «Буковини». *Літературна Україна*. 1968. 16 жовт.
- 83.Стецько П. Фольклорно-етнографічна діяльність Є. Ярошинської. Матеріали ХІХ наук. сесії: Тези доповідей. Чернівці, 1963. С. 32–35.

- 84.Скрипник Є. Фольклористика Євгенії Ярошинської – нев'януче джерело краси. *Буковинський журнал*. 2018. №3. С.151–156.
- 85.Тарнавська М. Євгенія Ярошинська : Життя і творчість. *Сучасність*. 1976. Ч.6 (186), черв. С. 5–24.
- 86.Тімофєєв А. Фольклористична діяльність Є. Ярошинської. *Сучасні проблеми мовознавства та літературознавства*. Вип. 16. Ужгород: Говерла, 2011. С. 302–304.
- 87.Томчук Л. Листи Є. Ярошинської як засіб самохарактеристики письменниці. *Науковий вісник Чернівецького університету*. Вип. 563 – 564. Чернівці, 2011. С. 250–253.
- 88.Токмань Г. Методика навчання української і зарубіжної літератури в середній школі: самостійна робота студента: навчально-методичний посібник. Київ : Міленіум, 2019. 112 с.
- 89.Токмань Г. Л. Методика викладання української літератури в старшій школі: екзистенціально-діалогічна концепція. Київ, Міленіум, 2002.
- 90.Ткач Л. Українська літературна мова на Буковині в кінці ХІХ – на початку ХХ ст. Частина 2: Джерела і соціокультурні чинники розвитку. Чернівці. Книги – ХХІ, 2007.
- 91.Филип'юк Г. Подвижницька діяльність Євгенії Ярошинської. *Крайова освіта*. 2004. 13 жовт. №38.
- 92.Франко І. Літературно-критичні праці (1893 – 1895): у 50 т. / ред. В. Л. Микитась, А. М. Халімончук; упор. та комент. Л. А. Гаєвської, П. П. Гонтаря, М. Л. Гончарука, І. О. Денисюка, В. П. Колосової, С. К. Кравченко. Київ: Наук. думка, 1981. Т. 29. 661 с.
- 93.Франко І. Літературно-критичні праці (1890 – 1892): у 50 т. / ред. Н. Є. Крутікова, С. В. Щурат; упор. та комент. Н. Р. Мазепи, О. В. Мишанича, Г. А. Нудьги, С. М. Трофимука, Н. І. Чорної. Київ: Наук. думка, 1980. Т. 27. 463 с.
- 94.Фуртак М. (Деркач М.) Євгенія Ярошинська : в 25-ті роковини смерті. *Нова хата*. 1929. № 11. С. 1–3.

- 95.Черняк Л. Хрещений батько Євгенії Ярошинської : [захід в музеї ім. Ю. Федьковича презент. кн. Є. Ярошинської «Найдорожчий скарб»]. *Буковина*. 2009. 16 січ. С. 1–3.
- 96.Ярошинська Євгенія (коротка біографічна довідка письменниці). *Час*. 2020. 27 лютого. ч.8. С. 12.